

Ohje ilman huoltajaa Suomessa olevien lasten edustajatoimintaan

Maahanmuuttovirasto
Migrationsverket
Finnish Immigration Service

KEHA-keskus

Ohje ilman huoltajaa Suomessa olevien lasten edustajatoimintaan

Maahanmuuttovirasto

Vastaanottopalveluiden osasto

vastaanottopalveluidenosasto@migri.fi

www.migri.fi

KEHA-keskus

Kotoutumisen ja kansainvälisen
rekrytoinnin palvelut

kotoutuminen@keha-keskus.fi

www.keha-keskus.fi

ISBN 978-952-7624-18-0 (PDF) 2. Uudistettu painos

12.6.2026

Sisällysluettelo

Johdanto	5
Taustaa	6
Lainsäädäntö.....	6
Toimijat ja niiden tehtävät suhteessa edustajatoimintaan.....	7
Ilman huoltajaa Suomessa olevien lasten asumisjärjestelyt.....	9
1. Edustajan määrääminen	11
2. Edustajan kelpoisuus	13
3. Lapsen etu	15
3.1 Lapsen edun huomioiminen	15
3.2 Lapsen oikeus saada tietoa.....	16
4. Edustajan tehtävät	17
4.1 Tilapäisen edustajan tehtävät seulonnassa	18
4.2 Edustajan tehtävät turvapaikkamenettelyssä	19
4.2.1 Turvapaikkamenettelyn alkuvaiheet ja vastuuvaltion määrittäminen	19
4.2.2 Edustajan rooli turvapaikkapuhuttelussa	20
4.2.3 Kielianalyysi ja iänmäärittäminen	21
4.2.4 Lapsen omaisten jäljittäminen.....	22
4.2.5 Päätöksen tiedoksianto	23
4.2.6 Avustajan hankinta ja maksuton oikeudellinen neuvonta.....	23
4.3 Siirtyminen kuntaan.....	23
4.4 Ulkomaalaisen henkilökortti ja matkustusasiakirja	24
4.5 Perheenyhdistäminen	25
4.6 Yhteistyö lapsen asumisesta vastaavan tahon kanssa.....	26
4.7 Sopimusasioiden hoitaminen.....	27
4.8 Tulkin käyttö edustajan tehtävässä.....	27
4.9 Jatko-oleskeluluvan, pysyvän oleskeluluvan ja kansalaisuuden hakeminen lapselle.....	27
4.10 Avustajien ja edustajien Enter Finland.....	27

5. Ihmiskaupan uhriksi joutuneen lapsen edustaminen	29
6. Edustajan tiedonsaantioikeus ja salassapitovelvollisuus.....	30
7. Edustajan tietojen käsittely edustajarekisterissä	31
8. Edustajan vapauttaminen tehtävästään ja edustajan tehtävän lakkaaminen	33
9. Edustajalle maksettava palkkio ja kulut.....	35
9.1 Korvattavat kulut	36
9.1.1 Toimistokulut.....	36
9.1.2 Matka- ja majoittumiskulut.....	36
9.1.3 Ansionmenetykset.....	36
9.1.4 Koulutuskustannukset.....	37
9.1.5 Rikosrekisteriotemaksu.....	37
9.2 Palkkion ja kulukorvauksen hakeminen	37
10. Edustajatoiminnan ohjaus, suunnittelu ja valvonta.....	39
10.1 Vastaanottolain mukainen edustajatoiminnan hallinnointi.....	39
10.2 Kotoutumislain mukainen edustajatoiminnan hallinnointi.....	40
11. Liitteet.....	41
Liite 1: Oleskeluluvat ulkomaalaislaissa.....	41

Johdanto

Tämä ohje sisältää perustiedot Suomessa ilman huoltajaa olevan lapsen edustajan tehtävästä vastaanotto- ja kotoutumisvaiheessa. Lisäksi ohjetta voidaan hyödyntää viranomaistyön tukena ja tilapäisen edustajan tehtävissä.

Yksilön oikeuksien ja velvollisuuksien perusteista säädetään lailla. Jos ohje on yksittäisessä tapauksessa ristiriidassa voimassa olevan lainsäädännön, muiden velvoittavien normien tai kansainvälisten velvoitteiden kanssa, ohjetta ei tule siltä osin soveltaa.

Ohje on laadittu Maahanmuuttovirastossa, elinvoimakeskuksissa ja KEHA-keskuksessa ja se tulee voimaan 12.6.2026.

Tämä ohje korvaa aikaisemman ohjeen (ISBN 978-952-7624-00-5)

Taustaa

Lainsäädäntö

Edustajan tehtävään liittyvät keskeisimmin seuraavat säädökset:

- Kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta annettu laki (746/2011, jatkossa vastaanottolaki)
- Kotoutumisen edistämisestä annettu laki (681/2023, jatkossa kotoutumislaki)
- Oikeudenkäymiskaari (4/1734)
- Oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annettu laki (808/2019)
- Holhustoimesta annettu laki (442/1999)
- Laki henkilötietojen käsittelystä maahanmuuttohallinnossa (615/2020)
- Valtioneuvoston asetus ilman huoltajaa olevan lapsen edustajalle maksettavasta palkkiosta ja kulukorvauksesta (577/2024)
- Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2013/33/EU kansainvälistä suojelua hakevien henkilöiden vastaanottoa jäsenvaltioissa koskevista vaatimuksista
- YK:n lapsen oikeuksien sopimus (SopS 59-60/1991)
- Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2024/1348 kansainvälistä suojelua unionissa koskevan yhteisen menettelyn luomisesta ja direktiivin 2013/32/EU kumoamisesta
- Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2024/1356 kolmansien maiden kansalaisia ulkorajoilla koskevan seulonnan käyttöönotosta ja asetusten (EY) N:o 767/2008, (EU) 2017/2226, (EU) 2018/1240 ja (EU) 2019/817 muuttamisesta
- Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2024/1346 kansainvälistä suojelua hakevien henkilöiden vastaanottoa jäsenvaltioissa koskevista vaatimuksista (uudelleenlaadittu)
- Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2024/1351 turvapaikka-asioiden ja muuttoliikkeen hallinnasta, asetusten (EU) 2021/1147 ja (EU) 2021/1060 muuttamisesta ja asetuksen (EU) N:o 604/2013 kumoamisesta
- Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2011/95/EU vaatimuksista kolmansien maiden kansalaisten ja kansalaisuudettomien henkilöiden määrittämiseksi kansainvälistä suojelua saaviksi henkilöiksi, pakolaisten ja henkilöiden, jotka voivat saada toissijaista suojelua, yhdenmukaiselle asemalle sekä myönnetyn suojelun sisällölle

Toimijat ja niiden tehtävät suhteessa edustajatoimintaan

Maahanmuuttovirasto

Maahanmuuttovirasto ohjaa, suunnittelee ja valvoo edustajatoimintaa vastaanottolain 39 a §:n mukaisesti sekä vastaa edustajapalkkioiden maksamisesta vastaanottovaiheen aikana.

Vastaanottokeskus

Vastaanottokeskukset vastaavat ilman huoltajaa Suomessa olevien lasten vastaanottopalvelujen järjestämisestä ja vastaanottovaiheen edustajatoiminnan käytännön hallinnoinnista. Vastaanottokeskukset ovat vastuussa muun muassa siitä, että ilman huoltajaa olevalle lapselle, jolla ei ole oleskelulupaa haetaan viivytystä edustajaa. Ennen varsinaisen edustajan määräämistä vastaanottokeskuksen johtaja määrää vastaanottokeskuksen henkilöstöön kuuluvan työntekijän lapsen tilapäiseksi edustajaksi, kunnes käräjäoikeus on määrännyt lapselle varsinaisen edustajan. Vastaanottokeskukset vastaavat vastaanottovaiheen edustajien rekrytoinnista, perehdytyksestä sekä edustajan tukemisesta tehtävässään. Erityisesti uusien edustajien kohdalla vastaanottokeskuksen tehtävänä on huolehtia siitä, että edustajalla on riittävästi tietoa edustajan tehtävänsä hoitamiseksi. Edustajatoiminnan käytännön hallinnointia on avattu lisää myöhemmissä osioissa. Käräjäoikeuden annettua edustajan määräämistä koskevan päätöksen, edustaja ja vastaanottokeskus tekevät tiivistä yhteistyötä lapsen asioiden hoitamisessa.

Käräjäoikeus

Käräjäoikeus vastaa edustajan määräämisestä ilman huoltajaa Suomessa olevalle lapselle. Edustajan määrää se käräjäoikeus, jonka tuomiopiirissä lapsi asuu. Päätös edustajan määräämisestä tehdään vastaanottokeskuksen tai hyvinvointialueen hakemuksen perusteella. Edustajan tehtävä alkaa, kun käräjäoikeus antaa edustajan määräämistä koskevan päätöksen. Edustajalla ei ole oikeutta saada edustettavaa koskevia salassa pidettäviä tietoja ennen käräjäoikeuden päätöstä. Käräjäoikeuden tekemään päätökseen voi hakea muutosta valittamalla hovioikeuteen siten kuin oikeudenkäymiskaassa säädetään. Edustajan määräämistä koskevaa päätöstä on noudatettava, vaikka päätös ei ole saanut lainvoimaa.

Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä

Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä on kansallinen asiantuntijaviranomainen, jonka tehtävä on auttaa mahdollisesti ihmiskaupan uhriksi joutuneita henkilöitä, heidän alaikäisiä lapsiaan sekä ihmiskaupparikoksen tutkinnassa auttavia henkilöitä. Auttamisjärjestelmä antaa myös neuvontaa ihmiskauppaan liittyvissä asioissa. Auttamisjärjestelmän toiminnasta säädetään vastaanottolain 4. luvussa. Auttamisjärjestelmää ylläpitää Joutsenon vastaanottokeskus, joka on osa Maahanmuuttovirastoa. Myös alle 18-vuotiaat lapset ja nuoret voivat joutua ihmiskaupparikoksen uhriksi. Auttamisjärjestelmä voi tehdä hakemuksen käräjäoikeudelle edustajan saamiseksi ihmiskaupan uhriksi joutuneelle ilman huoltajaa Suomessa olevalle lapselle.

Hyvinvointialue

Hyvinvointialue on vastuussa sosiaali- ja terveystalveluiden järjestämisestä sekä oleskeluluvan saaneen, kiintiöpakolaisena saapuneen tai kotikunnan saaneen tilapäistä suojelua saavan ilman huoltajaa olevan lapsen asumisen järjestämisestä. Hyvinvointialueen sosiaalityöntekijä vastaa

lapsen sosiaalityön asiakkuusprosessista, lapsen palvelutarpeen arvioinnista ja lapsen edun toteutumisen tarkastelusta sosiaalihuoltolain 5 §:n mukaisesti sekä antaa edustajalle neuvontaa edellä mainituista asioista. Lisäksi hyvinvointialue järjestää täysi-ikäistyneille nuorille kotoutumislain mukaista aikuistumisen tukea esimerkiksi sosiaalityönä, sosiaalihojauksena ja asumisen tukena. Oleskeluluvan saaneiden lasten osalta hyvinvointialue tekee tarvittaessa hakemuksen käräjäoikeudelle edustajan määräämisestä sekä edustajan vapauttamisesta.

Elinvoimakeskus

Uudenmaan, Sisä-Suomen ja Pohjois-Suomen elinvoimakeskukset ovat kotoutumislain 36 §:n mukaisesti vastuussa edustajatoiminnan ohjauksesta, suunnittelusta ja valvonnasta. Lisäksi elinvoimakeskukset sopivat hyvinvointialueiden kanssa perheryhmäkotien perustamisesta. Kotoutumislain 55 §:n mukaisesti ne myös ohjaavat ja valvovat perheryhmäkoteja yhdessä hyvinvointialueen ja lupa- ja valvontaviraston kanssa.

Uudenmaan elinvoimakeskuksen vastuualue: Itä-Suomi, Kaakkois-Suomi, Päijät-Häme ja Uusimaa.

Sisä-Suomen elinvoimakeskuksen vastuualue: Kanta-Häme, Pirkanmaa, Keski-Suomi, Etelä-Pohjanmaa, Satakunta, Varsinais-Suomi ja Ahvenanmaa.

Pohjois-Suomen elinvoimakeskuksen vastuualue: Kainuu, Lappi, Keski-Pohjanmaa, Pohjanmaa ja Pohjois-Pohjanmaa.

Kaikille elinvoimakeskuksille (10) kuuluu kuitenkin oleskeluluvan saaneiden lasten kuntaan ohjaaminen alueellaan.

KEHA-keskus

Työllisyys-, kehittämis- ja hallintokeskus (jatkossa KEHA-keskus) maksaa kotoutumislain 39 §:n mukaisesti oleskeluluvan saaneen lapsen edustajalle palkkion tämän edustajan tehtäviin käyttämänsä ajan perusteella ja korvauksen edustamisesta aiheutuneista kuluista.

KEHA-keskus valvoo oleskeluluvan saaneiden lasten edustajien palkkioiden maksua ja tarkastaa näiden edustajien kululaskut. KEHA-keskus antaa ohjausta ja neuvontaa oleskeluluvan saaneiden lasten edustajille palkkioiden hakemisessa.

Lupa- ja valvontavirasto

Lupa- ja valvontavirasto (LVV) ohjaa ja valvoo kotoutumislain 33 §:ssä tarkoitetun perheryhmäkotien toimintaa yhdessä hyvinvointialueen ja elinvoimakeskuksen kanssa.

Kunta

Kotoutumislain 45 §:n mukaan kunnalla on yleis- ja yhteensovittamisvastuu maahanmuuttajien ja kotoutuja-asiakkaiden kotoutumisen edistämisen suunnittelusta, kehittämisestä ja seurannasta paikallistasolla. Kunnan on kehitettävä kotoutumisen edistämistä monialaisena yhteistyönä.

Ilman huoltajaa Suomessa olevien lasten asumisjärjestelyt

Vastaanottovaiheen asuminen

Vastaanottokeskus

Ilman huoltajaa Suomessa olevat turvapaikkaa hakevat ja tilapäistä suojelua saavat lapset, joilla ei ole kotikuntaa, majoittuvat lähtökohtaisesti lapsille tarkoitetuissa vastaanottokeskuksissa eli niin sanotuissa ryhmäkodeissa tai tukiasuntoloissa. Tässä ohjeessa käytetään myöhemmin vastaanottovaiheen asumisesta yleisesti termiä vastaanottokeskus. Ryhmäkodit ja tukiasuntolat ovat kooltaan pienempiä kuin aikuisten ja perheiden vastaanottokeskukset ja niissä on enemmän henkilöstöä. Niiden toiminnassa korostuu hoito- ja kasvatustyö.

Ilman huoltajaa oleva lapsi voi majoittua myös aikuisten ja perheiden vastaanottokeskuksessa yhdessä hänelle läheisen aikuisen kanssa, jos sen katsotaan olevan lapsen edun mukaista. Tällöin läheinen aikuinen huolehtii lapsen päivittäisestä hoidosta, kasvatuksesta, huolenpidosta ja turvallisuudesta.

Ryhmäkoti

Ilman huoltajaa Suomessa olevan lapsen majoittamisesta ryhmäkotiin säädetään vastaanottolain 17 §:ssä. Ryhmäkotien toiminnassa noudatetaan lastensuojelulain 59 §:n säännöksiä esimerkiksi koskien yhdessä hoidettavien lasten ja henkilöstön määrää. Ryhmäkodissa on täysi ylläpito, johon sisältyvät kaikki lapsen päivittäiset menot. Ryhmäkodissa asuessaan ilman huoltajaa Suomessa oleva lapsi saa vastaanottorahan sijasta käyttörahaa. Käyttöraha on tarkoitettu lapselle hänen omaan käyttöönsä hänen henkilökohtaisia tarpeitaan varten. Käyttörahalla ei turvata lapsen toimeentuloa.

Tukiasuntola

Ilman huoltajaa Suomessa olevan lapsen majoittamisesta tukiasuntolaan säädetään vastaanottolain 17 §:ssä. Tukiasuntolaan voidaan majoittaa 16 vuotta täyttänyt ilman huoltajaa oleva lapsi, jos se on hänen kehityksensä ja hyvinvointinsa kannalta perusteltua. Tukiasuntoloissa ei yleensä järjestetä täyttä ylläpitoa, jolloin lapselle myönnetään täyden ylläpidon sijasta vastaanottoraha. Ilman huoltajaa olevat lapset voivat olla rekisteröityneinä myös aikuisille ja perheille tarkoitettuihin vastaanottokeskuksiin, jos he asuvat yhdessä esimerkiksi heistä huolehtivan sukulaisen kanssa. Lapsen sosiaalipalveluista vastaava työntekijä kuulee kaikkia osapuolia asumisjärjestelyyn liittyen ja yhdessä edustajan sekä vastaanottokeskuksen kanssa arvioi, onko asumisjärjestely lapsen edun mukainen.

Yksityismajoitus

Ilman huoltajaa Suomesta turvapaikkaa hakeva lapsi voi vastaanottolain 18 § mukaisesti majoittua yksityismajoitukseen, jos se arvioidaan lapsen edun kannalta hyväksi ratkaisuksi. Vastaanottolaki edellyttää, että yksityismajoituksesta tehdään sosiaaliryöntekijän selvitys ja vastaanottokeskuksen johtajan hallintopäätös. Selvitystä varten myös edustajaa ja lasta tulee kuulla.

Vastaanottokeskus ilmoittaa yksityismajoituksessa asuvan lapsen osoitteen ja tiedot henkilöistä, joiden luona hän asuu asuinpaikan hyvinvointialueelle tai Helsingin kaupungille. Ilmoitukseen liitetään yksityismajoitusta koskeva päätös, josta tulee käydä esille yksityismajoituksen olosuhteiden sopivuus lapselle.

Yksityismajoittajan on kyettävä turvaamaan lapsen iän ja kehitystason mukainen hoito, kasvatus ja huolenpito. Yksityismajoituksessa majoittuva ilman huoltajaa oleva lapsi saa vastaanottopalvelut ja vastaanottorahaa siitä vastaanottokeskuksesta, jonka asiakkaaksi hänet on rekisteröity. Yksityismajoituksessa asumista tai sen järjestämistä ei tueta taloudellisesti.

Oleskeluluvan saamisen jälkeinen asuminen

Perheryhmäkoti

Oleskeluluvan saamisen jälkeen hyvinvointialue tekee sosiaalihuoltolain mukaisen palvelutarpeen arvioinnin perusteella päätöksen lapsen asumisen järjestämisestä. Ilman huoltajaa olevien lasten ja nuorten siirtyminen vastaanottojärjestelmästä eteenpäin edellyttää myös, että elinvoimakeskus sopii kunnan kanssa lasten ja nuorten ohjaamisesta kuntapaikalle. Ilman huoltajaa oleva lapsi ohjataan oleskeluluvan saamisen jälkeen usein perheryhmäkotiin. Perheryhmäkoti järjestää hoidon, huolenpidon ja kasvatuksen lapselle.

Perheryhmäkotitoiminnasta säädetään sosiaalihuoltolain 22a §:ssä ja niiden valvonnasta vastaavat hyvinvointialueet, Lupa- ja valvontavirasto sekä Uudenmaan, Sisä-Suomen ja Pohjois-Suomen elinvoimakeskukset.

Perhehoito

Ilman huoltajaa oleva lapsi voidaan oleskeluluvan saamisen jälkeen sijoittaa perhehoitoon, johon sovelletaan perhehoitolain säädöksiä. Perhehoitoa toteutetaan tehtävään valmennetuissa yksityisissä perheissä.

Muu asuminen oleskeluluvan saamisen jälkeen

Hyvinvointialue voi järjestää asumisen myös muuten tarkoituksenmukaisella tavalla sosiaalihuoltolain 14 §:ssä tarkoitettuna palveluna. Sosiaalihuoltolain 14 §:ssä säädetään tuen tarpeisiin vastaavista sosiaalipalveluista muun muassa tuetusta asumisesta. Tuetulla asumisella tarkoitetaan asumisen tukemista sosiaaliohjauksella ja muilla sosiaalipalveluilla.

Asuminen läheisten luona oleskeluluvan saamisen jälkeen

Yksityismajoituksessa vastaanottovaiheessa asuneen ilman huoltajaa olevan lapsen on mahdollista jatkaa asumista tutussa paikassa, jos se hyvinvointialueen palvelutarpeen arvioinnissa todetaan lapselle soveltuvaksi asumisvaihtoehdoksi. Hyvinvointialueen tulee tehdä palvelutarpeen arvioinnin perusteella päätös lapsen asumisen järjestämisestä yksityisesti sijoitettuna lastensuojelulain 81 §:n nojalla. Arvioinnin yhteydessä hyvinvointialue voi arvioida perheen mahdollisuuksia siirtyä perhehoitoperheeksi tai perheen tarvetta saada tukea sosiaalihuoltolain nojalla.

1. Edustajan määrääminen

Vastaanottolain 39 §:n mukaan kansainvälistä suojelua hakevalle, tilapäistä suojelua saavalle ja sellaiselle ihmiskaupan uhriksi joutuneelle lapselle, jolla ei ole oleskelulupaa, määrätään viivytyksettä edustaja, jos lapsi on Suomessa ilman huoltajaa tai muuta laillista edustajaa.

Edustajan nimeämistä edellyttävät kansallisen lainsäädännön lisäksi Suomea velvoittavat YK:n lapsen oikeuksien sopimus, (SopS 59–60/1991), Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2024/1346, Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukset (EU) 2024/1348, (EU) 2024/1356) ja (EU) 2024/1351) sekä Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2011/95/EU.

Vastaanottovaiheessa hakemuksen edustajan määräämisestä tekee vastaanottokeskus sille käräjäoikeudelle, jonka alueella lapsi asuu. Edustajan tehtävä alkaa, kun käräjäoikeus on antanut edustajamääräyksen. Vastaanottolain nojalla määrättävä edustaja on määrättävä 15 arkipäivän kuluessa. Poikkeustilanteissa määräaika voidaan pidentää enintään 10 arkipäivällä. Ennen edustajan määräämistä lapsen tilapäisenä edustajana toimii vastaanottokeskuksen henkilöstöön kuuluva työntekijä. Vastaanottokeskuksen johtajan määräämä tilapäinen edustaja toimii tehtävässä siihen asti, kunnes varsinainen edustaja on määrätty. Tilapäisen edustajan tehtävänä on varmistaa, että lasta avustetaan ja edustetaan maahantulon alkuvaiheesta alkaen, ja hän hoitaa edustajalle kuuluvia tehtäviä osana muita työtehtäviään.

Kotoutumislain 35 §:n mukaan kotoutumislain 2 §:n 6 momentissa tarkoitettulle lapselle, joka on Suomessa ilman huoltajaa tai muuta laillista edustajaa, on määrättävä edustaja viivytyksettä.

Edustajana toimiminen perustuu käräjäoikeuden tekemään päätökseen, eikä edustajalla ole työnantajaa tai muita työsuhteeseen liittyviä etuja tai velvollisuuksia. Edustajan tulee itse huolehtia palkkioiden laskutuksesta ja arvioida edustajana toimimisen vaikutuksia esimerkiksi saamiinsa etuuksiin tai henkilökohtaiseen tilanteeseensa nähden.

Lähtökohtaisesti sama edustaja jatkaa vastaanottovaiheesta kotoutumisvaiheeseen. On kuitenkin myös tilanteita, joissa tämä ei ole mahdollista. Tällöin uusi edustaja määrätään kotoutumislain nojalla.

Edustaja voidaan määrätä kotoutumislain nojalla pakolaiskiintiössä Suomeen saapuneille lapsille tai turvapaikan saaneille lapsille, joiden edustaja on jouduttu vapauttamaan tehtävästään esimerkiksi siitä syystä, että edustettava on muuttanut oleskeluluvan saamisen jälkeen toiselle paikkakunnalle. Kotoutumislain mukainen edustaja on tarpeen määrätä, vaikka lapsella olisi muu laillinen edustaja määrättyä johonkin suppeampaan tehtävään, kuten lastensuojelulain nojalla tiettyä rajattua tehtävää hoitamaan määrätty edunvalvoja. Kotoutumisvaiheessa hakemuksen edustajan määräämisestä tekee hyvinvointialue. Hakemuksen edustajan määräämisestä tekee se hyvinvointialue, jonka alueella lapsen kotikunta sijaitsee.

Ennen hakemuksen tekemistä lasta on kuultava ja lapsen etu otettava huomioon vastaanottolain 5 §:ssä ja kotoutumislain 4 §:ssä säädetyllä tavalla. Hyvinvointialueella tehtävää hoitaa käytännössä hyvinvointialueen viranhaltija, pääasiassa sosiaalityöntekijä. Hakemusta tehtäessä hyvinvointialueen viranhaltija ja vastaanottokeskuksen työntekijä arvioivat edustajan kelpoisuutta ja sitä, onko edustajalla käytettävissä edustajatoiminnan hoitamisen kannalta olennaiset tiedot ja taidot.

2. Edustajan kelpoisuus

Vastaanottolain 40 §:n mukaan edustajaksi määrätään tehtävään sopiva täysivaltainen henkilö, joka antaa siihen suostumuksensa ja joka kykenee hoitamaan tehtävänsä moitteettomasti. Sopivuutta arvioitaessa on otettava huomioon

edustajaksi esitetyn osaaminen ja asiantuntemus, tehtävän laatu ja laajuus sekä muut asiaan vaikuttavat seikat. Edustajaksi määrittämisen edellytyksenä on, että henkilö on toimittanut käräjäoikeuden nähtäväksi rikosrekisterilain (770/1993) 6 §:n 2 momentissa tarkoitetun otteen rikosrekisteristä. Rikosrekisteriote ei saa olla 6 kuukautta vanhempi. Edustajaksi ei voida määrätä henkilöä, jolla on tai voisi olla eturistiriita lapsen kanssa. Samat kelpoisuusvaatimukset koskevat myös oleskeluluvan saaneiden lasten edustajia, sillä kotoutumislaissa on viittaus vastaanottolain 40 §:ään edustajan kelpoisuuden osalta.

Edustajaksi voidaan määrätä henkilö, joka on tehtävään sopiva ja jolla on riittävä osaaminen, asiantuntemus ja valmiudet toimia lapsen edun mukaisesti. Edustajaa hakevan tahon tehtävänä on arvioida, onko edustajaksi aikovalla tarvittavat edellytykset tehtävässä toimimiseen sekä kirjata tiedot edustajan kelpoisuudesta edustajan määräämistä koskevaan hakemukseen.

Edustajan kelpoisuutta ei arvioida yksinomaan koulutuksen tai työkokemuksen perusteella. Arvioinnissa huomioidaan henkilön osaaminen ja asiantuntemus, tehtävän laatu ja laajuus sekä muut tehtävän hoitamisen kannalta merkitykselliset seikat. Arvioinnissa voidaan ottaa huomioon esimerkiksi edustajan aikaisempi kokemus lasten ja nuorten kanssa työskentelystä, viranomaisprosessien tuntemus sekä muu lainsäädännöllinen asiantuntemus. Arvioinnin tavoitteena on varmistaa, että edustaja kykenee tosiasiallisesti vastaamaan lapsen tarpeisiin ja hoitamaan tehtävänsä asianmukaisesti.

Edustajan tehtävän laatu ja laajuus voivat vaihdella merkittävästi lapsen iän ja tilanteen mukaan. Tehtävän vaativuuteen vaikuttaa esimerkiksi se, onko kyseessä pieni lapsi vai pian täysi-ikäistynvä nuori. Edustajalla tulee olla tosiasiallinen mahdollisuus tavata lasta säännöllisesti, ja hänen tulee asua kohtuullisen etäisyyden päässä lapsen asuinpaikasta, jotta edustajan tehtävien hoitaminen on mahdollista ja sujuvaa.

Vastaanottovaiheessa edustajalla tulee olla riittävä ymmärrys kansainvälisen suojelun hakemiseen liittyvistä menettelyistä, ihmiskauppaan liittyvistä ilmiöistä, lasten hyvinvoinnin tukemisesta sekä ilman huoltajaa olevan lapsen erityistarpeista. Kun lapsi saa oleskeluluvan, edustajalla tulee lisäksi olla riittävä tuntemus kuntaan siirtymiseen liittyvistä menettelyistä, hyvinvointialueen, kunnan ja muiden viranomaisten palveluista sekä perhesiteen perusteella haettavien oleskelulupien ja jatko-oleskelulupien hakemiseen liittyvistä menettelyistä.

Edustajalla voi normaalitilanteessa olla samanaikaisesti enintään 30 edustettavaa lasta. Määrää arvioitaessa on huomioitava edustajan tosiasialliset mahdollisuudet hoitaa tehtävänsä laadukkaasti ja tehokkaasti. Edustajalla tulee olla riittävästi aikaa perehtyä jokaisen lapsen tilanteeseen, eikä asioiden käsittely saa viivästyä edustajasta johtuvista syistä. Sopiva edustettavien lasten

määrä riippuu muun muassa lasten yksilöllisestä tilanteesta sekä siitä, kuinka paljon edustajalla on käytettävissään aikaa edustajan tehtävän hoitamiseen.

Jokaisen edustajaksi aikovan on ennen tehtävän aloittamista suoritettava [Osaava edustaja -verkkokoulutus](#) tai muu käytössä oleva edustajien peruskoulutus. Lisäksi edustajan tulee ylläpitää ja kehittää osaamistaan omatoimisesti perehtymällä edustajille suunnattuihin ohjeistuksiin sekä osallistumalla edustajille järjestettäviin jatkokoulutuksiin tarpeen mukaisesti. Edustajan sopivuutta arvioitaessa huomioidaan myös hänen kykynsä ylläpitää ja kehittää tehtävässä tarvittavaa osaamista lapsen tilanteen edellyttämällä tavalla.

Edustajaksi ei voida määrätä henkilöä, jolla on tai voi olla eturistiriita lapsen kanssa. Edustajan tulee toimia riippumattomasti ilman henkilökohtaisia sidonnaisuuksia poliisiin, rajatarkastusviranomaisiin, Maahanmuuttovirastoon tai muihin viranomaisiin, jotka vastaavat kansainvälisen suoje- luun liittyvistä menettelyistä, oleskeluluvan myöntämisestä tai maasta poistamisesta. Edustajalla ei myöskään tule olla sidonnaisuuksia vastaanottopalveluja tuottaviin toimijoihin. Tämän vuoksi edustajaksi ei voida määrätä henkilöä, joka työskentelee vastaanottokeskuksessa tai muutoin vastaanottopalveluja tuottavassa organisaatiossa. Edustajan tulee toimia kaikissa tilanteissa itsenäisesti ja puolueettomasti lapsen edun turvaamiseksi.

3. Lapsen etu

3.1 Lapsen edun huomioiminen

Lapsen oikeuksien sopimuksen mukaisesti lasta koskevia päätöksiä tehtäessä on aina huomioitava lapsen etu riittävällä laajuudella. Lapsen etua arvioitaessa sovelletaan, mitä siitä lastensuojelulain (417/2007) 4 §:n 2 momentissa säädetään.

Lastensuojelulain 4 §:n mukaan lapsen etua arvioitaessa on kiinnitettävä huomiota siihen, miten eri toimenpidevaihtoehdot ja ratkaisut turvaavat lapselle:

- tasapainoisen kehityksen ja hyvinvoinnin sekä läheiset ja jatkuvat ihmissuhteet
- mahdollisuuden saada ymmärtämystä ja hellyyttä sekä iän ja kehitystason mukaisen valvonnan ja huolenpidon
- taipumuksia ja toivomuksia vastaavan koulutuksen
- turvallisen kasvuympäristön ja ruumiillisen sekä henkisen koskemattomuuden
- itsenäistymisen ja kasvamisen vastuullisuuteen mahdollisuuden osallistumiseen ja vaikuttamiseen omilla asioissaan
- kielellisen, kulttuurisen ja uskonnollisen taustan huomioimisen

Kaksitoista vuotta täyttäneelle lapselle on varattava tilaisuus tulla kuulluksi hallintolain 434/2003 34 §:n mukaisesti häntä itseään koskevassa asiassa. Lapsen mielipiteen selvittämisen ja kuulemisen tulee tapahtua hänen ymmärtämällään kielellä. Lapsen mielipide voidaan jättää selvittämättä vain, jos selvittäminen vaarantaisi lapsen terveyttä tai kehitystä tai jos se on muutoin ilmeisen tarpeetonta.

Lapsen edun arviointi asiakasprosesseissa on yksilökohtaista kokonaisarviointia, jossa kaikilla yllä mainituilla arviointikriteereillä on merkitystä. Edustajan on selvitettävä lapsen mielipide sekä otettava se huomioon lapsen iän ja kehitystason edellyttämällä tavalla. Kaikki toimenpiteet on suunniteltava ja toteutettava niin, että ne ovat perusteltuja lapsen näkökulmasta ja tuottavat mahdollisimman hyvän lopputuloksen lapsen kannalta. Jos hyvää ratkaisua tilanteeseen ei löydy, on valittava lapsen kannalta vähiten huono vaihtoehto.

Jokainen ilman huoltajaa Suomessa oleva lapsi on lähtökohtaisesti ikänsä ja statuksensa vuoksi haavoittuvassa asemassa. Ilman huoltajaa Suomessa olevalla lapsella on erityistarpeita johtuen alaikäisyydestä sekä siitä, että lapset ovat maassa ilman heistä huolta pitävää vanhempaa. Lisäksi lapsilla voi olla muita erityistarpeita johtuen lasten yksilöllisistä piirteistä, identiteetistä, aiemmista kokemuksista, fyysisistä tai psyykkisistä vammoista sekä myös useiden samanaikaisten tukitarpeiden yhteisvaikutuksesta.

Lapsen mielipide voidaan jättää selvittämättä vain, jos selvittäminen vaarantaisi lapsen terveyttä tai kehitystä tai jos se on muutoin ilmeisen tarpeetonta. Lapsen oikeudesta osallisuuteen on

säädetty kansainvälisesti sekä kansallisesti. YK:n Lapsen oikeuksien sopimus velvoittaa julkisen vallan käyttäjät takaamaan lapsille osallistumisen ja mielipiteen ilmaisemisen mahdollisuudet kaikissa heitä koskevissa asioissa. Suomen perustuslaissa todetaan, että lapsia on kohdeltava tasa-arvoisesti yksilöinä ja heidän on saatava vaikuttaa kehitystään vastaavasti itseään koskeviin asioihin.

3.2 Lapsen oikeus saada tietoa

Lapsella on oikeus tietää, mihin asioihin hän voi itse vaikuttaa ja mitä päättää. Edustajan on yhdessä lapsen asumisesta vastaavan tahon kanssa huolehdittava siitä, että lapselle selvitetään hänen ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti niitä asioita ja toimia, jotka koskettavat lapsen elämää. Lapselle ei saa antaa sellaisia tietoja, jotka vaarantavat hänen kehitystään.

Edustajan on tarvittaessa annettava lapselle tietoa häntä koskevista menettelyistä ja määräajoista lapsen ikä ja kehitystaso huomioiden. Edustajan tehtävänä on varmistaa, että lapsen mielipide ja toivomukset tulevat huomioiduksi lapseen liittyvissä ratkaisuissa ja päätöksissä.

Vastaanottokeskuksen ja hyvinvointialueen tulee antaa lapselle riittävästi tietoa edustamisesta. Lapselle tulee kertoa, että hänelle on määrätty edustaja. Lapselle on lisäksi kerrottava hänen oikeudestaan tehdä kantelu edustajan toiminnasta. Käytännössä kantelu voisi koskea esimerkiksi edustajan moitittavaa tai muuten epäasiallista toimintaa. Hallintokantelusta säädetään hallintolaissa.

4. Edustajan tehtävät

Vastaanottovaiheessa olevan lapsen edustajan tehtävistä säädetään vastaanottolain 41 §:ssä. Edustajan tehtävistä kotoutumisvaiheessa säädetään kotoutumislain 37 §:ssä.

Edustaja käyttää huoltajalle kuuluvaa puhevaltaa lapsen henkilöä ja varallisuutta koskevista asioista, varmistaa tehtävässään lapsen edun turvaamisen, avustaa lasta yhteydenpidossa perheenjäseniin ja muihin omaisiin sekä avustaa lasta ulkomaalaislain mukaisissa menettelyissä. Ennen lapsen henkilöä tai varallisuutta koskevan päätöksen tekemistä lasta on kuultava vastaanottolain 5 §:n 2 momentissa säädetyllä tavalla.

Edustajan tehtävä on monipuolinen ja laaja. Alla kuvataan edustajan keskeiset tehtävät, mutta luettelo ei ole tyhjentävä.

Huoltajalle kuuluva puhevalta lapsen henkilöä koskevista asioista

- Edustaja käyttää huoltajalle kuuluvaa puhevaltaa lapsen henkilöä tai henkilökohtaista etua koskevista asioista, kuten kansainvälisen suojelun menettelyssä, koulu-, sosiaali- ja terveydenhuoltoasioissa ja muissa lapsen elämään liittyvissä keskeisissä asioissa.
- Käytännössä puhevallan käyttäminen tarkoittaa oikeutta laittaa asia vireille viranomaisessa tai tuomioistuimessa, osallistua lapsen asioiden selvittelyyn ja käsittelyyn sekä hakea päätöksiin muutosta. Puhevalta tarkoittaa lisäksi oikeutta vaatia lapselle etuutta tai palveluja sekä hakea muutosta etuutta tai palvelua koskevaan päätökseen.
- 15 vuotta täyttäneellä nuorella on edustajan kanssa rinnakkainen puhevalta.
- Puhevallan käyttämisessä sovelletaan oikeudenkäymiskaaren, hallintolain ja oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain säännöksiä.

Huoltajalle kuuluva puhevalta lapsen varallisuus- ja talousasioissa

- Edustaja hoitaa lapsen taloudellisia asioita, kuten varmistaa etuuksien hakemisen.
- Jos lapsella on merkittävää varallisuutta, edustaja hoitaa sitä holhoustoimilain mukaisesti.
- Vastaa tarvittaessa pankkitilin avaamisesta lapselle.

Lapsen edun turvaaminen

- Edustaja toimii lapsen edun valvojana ja yhteyshenkilönä lapsen, viranomaisten ja muiden toimijoiden välillä. Edustaja varmistaa, että lapsen oikeudelliset, sosiaaliset, terveydelliset, henkiset, aineelliset ja koulutukselliset tarpeet tulevat katettua asianmukaisesti.
- Edustaja huolehtii siitä, että lapsen mielipide ja toivomukset tulevat huomioiduksi iän ja kehitystason edellyttämällä tavalla kaikissa lapseen liittyvissä asioissa ja päätöksenteossa.
- Edustaja huolehtii, että lapsi saa ymmärrettävällä tavalla tietoa omista asioistaan ja oikeuksistaan sekä ymmärtää häntä koskevien päätösten sisällön ja merkityksen.
- Edustajan on tavattava lasta säännöllisesti ja varmistettava, että lapsi on tietoinen häntä koskevista asioista.

- Edustajalla on läsnäolo-oikeus suunnittelu- ja päätöksentekoprosesseissa, mukaan lukien valitusasioiden käsittelyssä, joissa pyritään etsimään pysyvää ratkaisua lapsen tilanteeseen.

Yhteydenpito perheenjäseniin ja muihin omaisiin

- Edustaja avustaa lasta yhteydenpidossa perheenjäseniin ja muihin omaisiin, esimerkiksi sisaruksiin, isovanhempiin, täteihin ja setiin.
- Edustaja voi tarvittaessa käynnistää perheen jäljittämisen esimerkiksi Punaisen Ristin henkilötiedustelun kautta.

Avustaminen ulkomaalaislain mukaisissa menettelyissä

- Edustaja antaa tarvittaessa yhdessä avustajan kanssa lapselle tietoa häntä koskevista menettelyistä ja määräajoista sekä avustaa lasta hakemuksen rekisteröinnissä ja jättämisessä tai tarvittaessa jättää hakemuksen lapsen puolesta. Usein alkuvaiheen menettelyissä lasta avustaa tilapäinen edustaja.
- Edustaja avustaa lasta henkilökohtaiseen turvapaikkapuhutteluun valmistautumisessa, osallistuu puhutteluun ja selittää lapselle puhuttelun tarkoituksen sekä avustaa iän arviointiin liittyvissä menettelyissä.
- Edustaja hankkii lapselle tarvittaessa oikeusapua ja pitää yhteyttä tarpeen mukaan lapsen oikeudelliseen avustajaan.
- Lapsen saatua oleskeluluvan edustaja auttaa ja tukee lasta muun muassa perheenyhdistämistä koskevassa prosessissa ja tarvittaessa auttaa hakemuksen täyttämässä sekä jatkoluvan hakemisessa määräaikojen kuluessa.

Edustaja ei:

- Vastaa lapsen päivittäisestä hoidosta, kasvatuksesta tai muusta huolenpidosta vaan niistä vastaavat lapsen kasvatuksesta vastuussa olevat henkilöt. Edustajan rooli keskittyy lapsen edustamiseen viranomaisasioiden käsittelyssä.
- Vastaa lapsen päivittäisestä rahan käytöstä.
- Vastaa lapsen kustannuksista, kuten matkoista viranomaispalveluihin, asiakirjojen oikeaksi todentamisesta tai mahdollisista puhuttelumatkojen eväistä.

4.1 Tilapäisen edustajan tehtävät seulonnessa

Seulonnessa säädetään seulonta-asetuksessa (EU) 2024/1356.

Seulontaa sovelletaan kaikkiin kolmansien maiden kansalaisiin, jotka eivät täytä asetuksen (EU) 2016/399 6 artiklassa säädettyjä maahantuloedellytyksiä ja jotka on otettu kiinni siinä yhteydessä, kun he ovat ylittäneet jäsenvaltion ulkorajan luvattomasti maitse, meritse tai ilmaitse tai ovat tulleet maihin jonkin jäsenvaltion alueella etsintä- ja pelastusoperaation seurauksena.

Seulonnan tavoite on tehostaa ulkorajat ylittävien kolmansien maiden kansalaisten valvontaa ja selvittää, muodostavatko seulontamenettelyn piirissä olevat henkilöt uhkaa sisäiselle turvallisuudelle tai kansanterveydelle sekä helpottaa henkilöiden ohjaamista seuraavaan asianmukaiseen menettelyyn.

Seulonta voidaan ajatella tiedonkeruun vaiheena ja kiinteänä osana (edeltävää ja) seuraavaa prosessia, joka on turvapaikkaprosessi tai maastapoistamisprosessi. Turvapaikkaa hakevan seulottavan turvapaikkahakemuksen vastaanottamisen ja rekisteröinnin tietoja kerätään seulonnan aikana ja seulontatoimenpiteiden ohessa. Seulonta ei sulje pois seulontaa edeltäviä tai sen jälkeisiä valvonta- tai rajatarkastustoimenpiteitä tai niissä toteutettavia toimivaltuuksien mukaisia toimia (mukaan lukien rekisteritarkastukset). Seulonnan tarkoituksena on selvittää riittävällä tarkkuudella mahdollinen turvallisuusuhka, jonka perusteella seulottava henkilö voidaan ohjata seuraavaan prosessiin asianmukaisesti huolehtien tarvittavat turvaamistoimet tai esimerkiksi ulkorajalla ohjaaminen rajamenettelyn liikkumisrajoituksen piiriin turvapaikka-asian käsittelyn ajaksi. Seulontamenettelyssä lapselta otetaan sormenjäljet ja kasvokuva, todennetaan henkilöllisyys sekä suoritetaan alustava terveystarkastus ja haavoittuvuustarkastus.

Seulontaa tai turvapaikkaprosessia ei voida aloittaa ilman huoltajaa olevan lapsen kanssa ennen kuin tilapäinen edustaja on paikalla varmistamassa lapsen edun toteutumisen. Kansainvälistä suojelua hakeville ilman huoltajaa oleville lapsille tilapäinen edustaja määrätään vastaanottokeskuksesta, jonne lapsi majoitetaan. Jos seulonnassa oleva ilman huoltajaa oleva lapsi ei hae kansainvälistä suojelua, häneen sovelletaan lastensuojelulakia (417/2007). Tilapäisen edustajan tehtävänä on olla lapsen mukana ja avustaa lasta seulonnan aikana lapselle sopivalla ja ikätasoa vastaavalla tavalla. Tilapäisen edustajan tulee välittää varsinaiselle edustajalle tiedot seulonnassa esiin nousseista asioista.

4.2 Edustajan tehtävät turvapaikkamenettelyssä

Kun henkilö hakee kansainvälistä suojelua Suomesta, puhutaan yleisesti turvapaikkaprosessista. Turvapaikkaprosessi on monivaiheinen ja siihen osallistuu useita eri viranomaisia.

4.2.1 Turvapaikkamenettelyn alkuvaiheet ja vastuuvaltion määrittäminen

Kansainvälisen suojelun prosessi alkaa, kun lapsi tekee kansainvälistä suojelua koskevan hakemuksen poliisille, rajaviranomaiselle tai Maahanmuuttovirastolle. Lapsen hakemus rekisteröidään poliisiin tai rajaviranomaisen toimesta. Maahanmuuttovirasto kutsuu lapsen ja tilapäisen edustajan tai edustajan jättämään hakemuksen Maahanmuuttovirastoon. Lain mukaan hakemus on jätettävä 21 päivän kuluessa hakemuksen rekisteröinnistä.

Turvapaikkahakemuksen rekisteröinnin jälkeen Maahanmuuttovirasto ryhtyy selvittämään, käsitelläänkö kyseisen lapsen turvapaikkahakemus Suomessa. Vastuuvaltion määrittämismenettelyissä otetaan ensisijaisesti huomioon lapsen etu. Mikäli kyseessä on ensimmäinen turvapaikkahakemus EU-alueella, hakemuksen käsittelystä saattaa olla vastuussa muu jäsenvaltio (EU-valtiot, Norja, Islanti, Sveitsi tai Liechtenstein) kuin Suomi, mikäli lapsella on jäsenvaltioiden alueella laillisesti oleskelevia perheenjäseniä, sisaruksia tai sukulaisia ja lapsen saattaminen yhteen heidän kanssaan on lapsen edun mukaista. Mikäli lapsi on jo aikaisemmin hakenut turvapaikkaa toisesta jäsenvaltiosta, vastuussa on valtio, jossa ensimmäinen hakemus rekisteröitiin, jos se on lapsen edun mukaista. Hakijalle järjestetään henkilökohtainen puhuttelu vastuuvaltion määrittämiseksi. Puhuttelua ei tarvitse järjestää, jos lapsella on aiempi turvapaikkahakemus toisessa jäsenvaltiossa ja vastuuvaltio on jo määritetty. Mikäli hakemuksen käsittelystä on vastuussa muu jäsenvaltio kuin Suomi, hakemusta ei tutkita sisällöllisesti Suomessa vaan lapsi siirretään hakemuksen käsittelystä vastuussa olevaan jäsenvaltioon.

Edustajan tehtävänä on edustaa ja avustaa ilman huoltajaa olevaa lasta maahanmuuton hallinta-asetuksessa säädettyissä menettelyissä ja osaltaan varmistaa, että lapsen etu otetaan menettelyissä huomioon. Edustajan on tärkeä kertoa lapselle, mistä vastuuvaltion määrittämismenettelyissä on kyse ja pitää lapsi ajan tasalla menettelyjen etenemisestä. Edustajan on avustettava hakijaa niiden tietojen esittämisessä, jotka ovat merkityksellisiä lapsen edun arvioimiseksi. Näitä tietoja ovat:

- perheenjäsenten yhdistämisen mahdollisuus
- alaikäisen hyvinvointi ja sosiaalinen kehitys, mukaan lukien muut haavoittuvuutta lisäävät olosuhteet, kuten trauma, terveyteen liittyvät erityistarpeet tai vammaisuus, ottaen erityisesti huomioon alaikäisen etninen, uskonnollinen, kulttuurinen ja kielellinen tausta sekä tarve varmistaa sosiaalisen ja kasvatuksellisen huolenpidon vakaus ja jatkuvuus
- turvallisuusnäkökohdat erityisesti silloin, kun alaikäinen on kohdannut väkivaltaa tai hyväksikäyttöä tai joutunut ihmiskaupan uhriksi
- alaikäisen näkemykset hänen ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti
- muut lapsen edun arvioinnin kannalta merkitykselliset syyt

Jos lapsella on perhettä tai sukua jäsenvaltioiden alueella, hän saa hakemuksen rekisteröinnissä perheenjäsenten jäljittämistä koskevan lomakkeen, joka tulee palauttaa Maahanmuuttovirastoon. Edustajan tulee täyttää lomake yhdessä hakijan kanssa ja ohjata lasta kertomaan lomakkeella tai viimeistään puhuttelussa mahdollisimman kattavasti perhesiteistään, jotta Euroopassa oleskelevat perheenjäsenet, sisarukset ja sukulaiset kyetään tunnistamaan. Edustajan rooli on tärkeä, kun harkitaan lapsen saattamista yhteen toisessa valtiossa oleskelevan perheenjäsenen, sisaruksen tai sukulaisen kanssa. Maahanmuuttovirasto tiedustelee yleensä myös edustajan näkemystä siitä, onko lapsen edun mukaista tulla yhdistetyksi edellä mainitun henkilön kanssa. Maahanmuuttovirasto voi myös pyytää edustajalta kirjallisesti tietoja muista lapsen edun arvioimisen kannalta merkityksellisistä seikoista.

4.2.2 Edustajan rooli turvapaikkapuhuttelussa

Jos lapsen hakemus käsitellään Suomessa, lapselle varataan turvapaikkapuhuttelu. Puhuttelukutsun saavuttua edustaja käy kutsun sisällön huolellisesti läpi edustettavansa kanssa. Menettelyasetuksen mukaan edustajan on avustettava ilman huoltajaa olevaa alaikäistä tarvittaessa henkilökohtaisen puhuttelun valmistelussa, oltava läsnä puhuttelussa ja tiedotettava tälle henkilökohtaisen puhuttelun tarkoituksesta ja mahdollisista seurauksista sekä siitä, miten hän voi valmistautua puhutteluun.

Edustajan on tärkeä varmistaa, että lapsi on ymmärtänyt puhuttelun sisällön ja tarkoituksen ikä- ja kehitystasonsa mukaisesti. Tavoitteena on, että lapsi tuntee olonsa turvalliseksi ja uskaltaa kertoa kaikista mahdollisista kokemuksistaan totuudenmukaisesti. Edustaja voi painottaa lapselle viranomaisten vaitiolovelvollisuutta ja sitä, että lapsen on turvallista puhua myös sellaisista vaikeista tai häpeällisistä asioista, joita tämä ei haluaisi esimerkiksi omien perheenjäsentensä tai asumisyksikkönsä henkilökunnan tietävän. Lapsen tulee ymmärtää, että hänen puhuttelussa antamallaan tiedoilla on keskeinen merkitys siihen, millaisen ratkaisun hän hakemukseensa saa.

Edustaja osallistuu lapsen puhutteluun. Jos edustaja tai lapsi on estynyt osallistumaan puhutteluun kutsussa ilmoitettuna ajankohtana, tulee edustajan olla asiasta viipymättä yhteydessä kutsussa ilmoitettuun osoitteeseen. Puhuttelun ajankohdan siirtämiseen tulee olla pätevä syy. Edustajan ja lapsen lisäksi puhutteluun osallistuvat Maahanmuuttoviraston kansainvälisen suoje-
lun osaston (ent. turvapaikkayksikkö) ylitarkastaja, tulkki sekä tarvittaessa oikeudellinen avustaja.

Halutessaan lapsella voi olla myös tukihenkilö mukanaan puhuttelussa. Tukihenkilön osallistumisen tarpeellisuus on puhuttelijan harkittavissa. Oleellista on, että tukihenkilön läsnäolo on riittävästi perusteltu.

Vastaanottokeskuksen sosiaalityöntekijä laatii Maahanmuuttoviraston pyynnöstä lausunnon lapsen edusta ennen puhuttelua. Maahanmuuttovirasto voi tarvittaessa pyytää myös muita lapsen asioista vastaavia tahoja lausumaan. Edustaja voi auttaa lasta erilaisten lisäselvitysten hankkimisessa, jotka auttavat kuvaamaan lapsen tilannetta ja olosuhteita. Esimerkiksi selvitys lapsen terveydentilasta voi olla puhuttelun kannalta oleellinen. Toisinaan lapsen voi olla helpompi kertoa asioistaan tiettyä sukupuolta olevalle puhuttelijalle. Edustaja voi pyytää hyvissä ajoin ennen puhuttelua Maahanmuuttovirastoa huomioimaan mahdolliset erityistarpeet puhuttelutilaisuutta varten. Myös tulkin sukupuoleen tai murteeseen liittyvän pyynnön voi esittää.

Edustaja huolehtii puhuttelussa siitä, että kaikki edustajan tiedossa olevat päätökseen mahdollisesti vaikuttavat tekijät tulevat puhuttelijan tietoon. Edustaja ei kuitenkaan vastaa esitettyihin kysymyksiin lapsen puolesta. Edustaja huolehtii myös siitä, että lapsen tarpeet otetaan huomioon puhuttelun käytännön järjestelyissä eli esimerkiksi, että taukoja on riittävästi. Puhuttelun pöytäkirja tarkastetaan puhuttelun päätteeksi ja pöytäkirja tulkitaan lapsen omalle kielelle. Puhuttelupöytäkirja saatetaan myös tarkastaa tiivistettynä, jolloin Maahanmuuttovirasto antaa edustajalle ja mahdolliselle avustajalle määräajan mahdollisten korjausten ja täydennysten toimittamiselle. Edustaja huolehtii pöytäkirjan toimittamisesta avustajalle, mikäli avustaja on estynyt osallistumasta puhutteluun. Jos puhuttelua ei saada päätökseen ensimmäisellä kerralla, lapsi ja edustaja kutsutaan jatkopuhutteluun myöhemmin.

4.2.3 Kielianalyysi ja iänmääritys

Lapselle voidaan hakemusprosessin aikana tehdä iänmääritys ja kielianalyysi. Kielianalyysin tekeminen voi olla oleellista lapsen kotipaikan tai kansalaisuuden varmistamiseksi. Kielianalyysia varten äänitetään nauhoite, jolla lasta pyydetään kertomaan vähintään 15 minuutin ajan yleensä lapselle tutuista asioista, jotka eivät ole arkaluonteisia tai salassa pidettävää tietoa.

Lapsen ikä pyritään ensisijaisesti varmistamaan asiakirjojen, rekisterien ja hakijan kuulemisen perusteella. Jos luotettavaa tietoa hakijan iästä ei saada, Maahanmuuttovirasto pyytää vastaanottokeskukselta lausuntoa monitieteisestä iän arvioinnista. Jos lapsen asiassa suoritetaan monitieteinen iän arviointi, lasta ja edustajaa tiedotetaan asiasta. Monitieteinen iän arviointi ei edellytä lapsen tai edustajan suostumusta. Arvioinnissa hyödynnetään ensisijaisesti vastaanottokeskuksen arjessa jo kertynyttä tietoa ja havaintoja asiakkaasta. Jos kuitenkin koetaan, että olemassa oleva tieto ei riitä monitieteisen iän arvioinnin tekemiseen, tietoja voidaan täydentää asiakasta haastatteleamalla, jolloin myös asiakkaan edustajalla on oikeus osallistua tilaisuuteen. Lausuntoon kerättäviä tietoja arvioidaan vastaanottokeskuksessa moniammatillisessa yhteistyössä. Vastaanottokeskuksen terveyden- tai sairaanhoitaja viimeistelee lausunnon ja lähettää lausunnon Maahanmuuttoviraston kansainvälisen suojelun osastolle. Maahanmuuttovirasto antaa lausunnon tiedoksi edustajalle ja lapselle, ja lisäksi heille varataan tilaisuus tulla kuulluksi.

Jos Maahanmuuttovirasto ei voi määrittää lapsen ikää monitieteistä iän arviointia koskevan lausunnon perusteella, on mahdollista teettää myös oikeuslääketieteellinen tutkimus iän selvittämiseksi. Tutkimuksen aika sovitaan edustajan kanssa ja siihen vaaditaan lapsen ja edustajan kirjallinen suostumus. Tutkimuksesta kieltäytymisestä ilman pätevää syytä voi seurata, että lasta pidetään täysi-ikäisenä.

Jos lapsen asiassa teetetään oikeuslääketieteellinen iän arviointi, Maahanmuuttovirasto huomioi lapsen ikää määrittäessä sekä monitieteisen iän arvioinnin lausunnon että oikeuslääketieteellisen iän arvioinnin tuloksen.

4.2.4 Lapsen omaisten jäljittäminen

Ulkomaalaislain 105 b §:n mukaan Maahanmuuttoviraston on viipymättä ryhdyttävä turvapaikkaa hakevan, ilman huoltajaa olevan lapsen edun toteuttamiseksi jäljittämään hänen vanhempansa tai muuta hänen tosiasiallisesta huollostaan vastannutta henkilöä.

Jäljittämisen tarkoituksena on selvittää lapsen huoltajien olinpaikka sekä luoda uudelleen yhteys lapsen ja huoltajien välille. Lisäksi jäljittämisen tarkoituksena on edesauttaa Maahanmuuttoviraston päätöksen perustumista tosiasioihin ja antaa tarpeellista tietoa mahdollista perheenyhdistämistä ajatellen. Jäljittämistä ei suoriteta, jos lapsella ei ole ollut tosiasiallista huoltajaa ennen Suomeen tuloaan. Jäljittäminen ei vaikuta kansainvälisen suojelun tarpeen arviointiin. Jäljittäminen ei saa vaarantaa lapsen tai hänen omaistensa turvallisuutta.

Maahanmuuttovirasto suorittaa harkinnan jäljittämisestä turvapaikkapuhuttelun jälkeen. Maahanmuuttovirasto ilmoittaa lapsen edustajalle jäljittämispyyntöstä, välitiedoista sekä jäljittämisen lopputuloksesta. Harkintansa mukaan Maahanmuuttovirasto voi kuulla lasta jäljittämisen lopputuloksesta.

Lapsi voi myös itse edustajansa, huoltajansa tai muun omaisen avustamana käynnistää Punaisen Ristin henkilöhaun omaistensa löytämiseksi. Tiedustelua varten täytetään Punaisen Ristin lomake, jossa kysytään etsittävien omaisten henkilötietoja. Suomen Punainen Risti lähettää henkilötiedustelulomakkeen sen maan Punaiseen Ristiin tai Punaiseen Puolikuuhun, josta kadonnutta ensisijaisesti etsitään. Palvelu on luottamuksellista, eikä etsittävien henkilötietoja luovuteta ulkopuolisille. Paikallinen Punainen Risti tai Punainen Puolikuu saattaa kuitenkin etsiä henkilöitä esimerkiksi virallisista rekistereistä. Kun etsittävä löytyy, hän voi itse päättää, saako Punainen Risti ilmoittaa hänen osoitteensa omaisille. Vaikka etsintä ei tuottaisi tuloksia, etsittävän henkilötiedot jäävät Punaisen Ristin tietokantaan.

4.2.5 Päätöksen tiedoksianto

Päätöksen kansainvälistä suojelua koskevaan hakemukseen antaa tiedoksi joko Maahanmuuttovirasto, rajavartiolaitos tai poliisi. Lapsi, edustaja ja mahdollinen avustaja saavat tiedon päätöksestä.

Edustajan on varmistettava, että lapsi on ymmärtänyt, mistä päätöksessä on kysymys.

Turvapaikkapäätöksestä on mahdollisuus valittaa. Edustaja voi avustajan kanssa laatia valituksen valitusosoituksessa osoitettuun hallinto-oikeuteen.

4.2.6 Avustajan hankinta ja maksuton oikeudellinen neuvonta

Edustajan tehtäviin kuuluu tarvittaessa hankkia lapselle oikeudellinen avustaja hakemusprosessin ajaksi. Mikäli avustaja hankitaan, on suositeltavaa järjestää tapaaminen, jossa valmistaudutaan turvapaikkapuhutteluun ja käydään läpi avustajan roolia prosessissa. Edustajan tulee olla läsnä avustajan ja lapsen tapaamisissa. Edustaja myös huolehtii turvapaikkapäätöksen toimittamisesta avustajalle. Avustaja arvioi onko hänen läsnäolonsa puhuttelussa välttämätöntä. Avustaja voi tutustua puhuttelusta tehtyihin pöytäkirjoihin myös jälkeempään ja kommentoida niitä tarvittaessa. Joissain tapauksissa avustajan voi olla suositeltavaa osallistua puhutteluun, etenkin jos lapsen katsotaan olevan erityisen haavoittuvassa asemassa.

Ilman huoltajaa olevilla alaikäisillä ja heidän edustajillaan on oikeus pyytää Maahanmuuttoviraston järjestämää maksutonta oikeudellista neuvontaa samoin periaattein kuin kaikilla kansainvälistä suojelua hakevilla.

Jos hakijalla on jo oikeudellinen avustaja, hänellä ei ole oikeutta maksuttomaan oikeudelliseen neuvontaan. Usein ilman huoltajaa olevilla alaikäisillä hakijoilla on oikeudellinen avustaja jo prosessin hallinnollisessa vaiheessa. Kuitenkin prosessin alussa on usein tilanne, jossa oikeudellista avustajaa ei ole vielä hankittu. Tällöin ilman huoltajaa oleva alaikäinen hakija ja hänen edustajansa voivat pyytää maksutonta oikeudellista neuvontaa. Neuvontaa voi pyytää Maahanmuuttoviraston oikeudellisen neuvonnan tiimiltä puhelimitse tai salatulla sähköpostilla. Yhteystiedot löytyvät Maahanmuuttoviraston verkkosivuilta.

Maksuton oikeudellinen neuvonta ei ole oikeusapua. Maksuttomassa oikeudellisessa neuvonnassa annetaan yleistä tietoa, selityksiä ja ohjeita kansainvälisen suojelun hakemisen prosessista sekä vastuunmäärittämismenettelyyn liittyvistä asioista. Oikeudellinen neuvoja ei ota kantaa hakijan yksilölliseen tilanteeseen eikä neuvonnassa käsitellä esimerkiksi hakijan kansainvälisen suojelun hakemuksen perusteita.

4.3 Siirtyminen kuntaan

Kun lapsi saa oleskeluluvan, hän muuttaa kuntaan asumaan. Tilapäistä suojelua saavien osalta kuntaan voi muuttaa siinä vaiheessa, kun lapsella on oikeus kotikuntaan Suomessa.

Ilman huoltajaa olevan lapsen tai nuoren kuntaan siirtyminen vaatii tiivistä yhteistyötä lapsen edustajan, vastaanottokeskuksen ja hyvinvointialueen sosiaalityöntekijän, kunnan ja elinvoimakeskuksen kanssa. Päätöksen lapsen asumisen järjestämisestä tekee hyvinvointialue sosiaalihoitolain mukaisen palvelutarpeen arvioinnin perusteella. Palvelutarpeen arviointi aloitetaan mahdollisimman pian kotikunnan saamisen edellytysten täytyessä, jo ennen kuin lapsella on kotikunta. Arviointi tehdään lapsen elämäntilanteen edellyttämässä laajuudessa ja yhteistyössä lapsen arjen kannalta keskeisten toimijoiden kanssa.

Kuntaan ohjaamisessa pyritään ottamaan huomioon asumisen jatkuvuus, kunnassa ja hyvinvointialueella tarjolla olevat palvelut sekä lapsen tai nuoren mahdollisuudet pitää yhteyttä Suomessa oleviin omaisiin ja ystäviin. Hyvinvointialueen sosiaalityöntekijä tekee yhteistyötä arvioinnissa vastaanottokeskuksen sosiaalityöntekijän, lapsen edustajan sekä lapsen kanssa.

Vastaanottokeskuksen sosiaalityöntekijä hakee lapselle elinvoimakeskuksen kautta kunta-paikkaa, kun hyvinvointialue on tehnyt palvelutarpeen arvioinnin asumisen osalta ja ilmoittanut vastaanottokeskukselle mihin asumismuotoon lapsi on siirtymässä. Elinvoimakeskus etsii lapselle sopivan kuntapaikan. Elinvoimakeskuksella on tieto alueen perheryhmäkoti- ja kuntapaikoista. Tavoitteena on löytää jokaiselle lapselle ja nuorelle mahdollisimman hyvin sopiva asumismuoto.

Lapsi siirtyy vastaanottokeskuksesta pääsääntöisesti perheryhmäkotiin tai perhehoitoon. Lisäksi lapsen on mahdollista asua lastensuojelulain 81 §:n mukaisesti yksityisesti sijoitettuna läheisten luona. Lapsille voidaan myös järjestää tuettua asumista sosiaalihuoltolain mukaisesti. Tuettu asuminen on ensisijaisesti tarkoitettu täysi-ikäistyneille ja tuki mitoitetaan nuoren tarpeen mukaan.

Elinvoimakeskus lähettää ilmoituksen kuntapaikasta vastaanottokeskukselle ulkomaalaisasioiden asiankäsittelyjärjestelmän kautta ja tieto kuntapaikasta toimitetaan edustajalle. Edustaja antaa kuntapaikan tiedoksi lapselle yhteistyössä vastaanottokeskuksen sosiaalityöntekijän kanssa.

Kuntaan siirtymiseen liittyy viranomaisasiointia, josta edustaja huolehtii. Tällaisia ovat muun muassa väestötietojärjestelmään kirjautuminen ja kotikunnan hakeminen kuntapaikan saamisen jälkeen, Kela-kortin ja mahdollisten Kelan etuuksien hakeminen, henkilökortin hankkiminen, pankkiasointi, koulutukseen hakeutuminen ja sosiaalihuoltolain mukaisen asiakassuunnitelman tekeminen hyvinvointialueella. Lapselle voidaan myös tehdä kunnassa kotoutumissuunnitelma, ellei sosiaalihuoltolain mukaisen suunnitelman katsota yksin riittävän. Pian täysi-ikäistyvän nuoren kohdalla kotoutumissuunnitelman tekeminen on erityisen suositeltavaa. Jos hyvinvointialue on arvioinut, että pian 18 vuotta täyttävä lapsi muuttaa itsenäiseen asumiseen, vuokrasopimuksen tekemiseen tarvitaan myös edustajaa antamaan lupa nuorelle sopimuksen tekemiseen.

4.4 Ulkomaalaisen henkilökortti ja matkustusasiakirja

Henkilökortti ja passi ovat virallisia henkilöllisyysasiakirjoja ja niiden voimassaolo on sidottua oleskeluluvan voimassaoloaikaan. Edustaja auttaa lasta hakemaan ulkomaalaisen henkilökorttia poliisilta ja/tai matkustusasiakirjaa Maahanmuuttovirastolta.

Maahanmuuttoviraston mukaan maassa olevalle, oleskeluluvan saaneelle lapselle, jolla ei ole toisen maan matkustusasiakirjaa, tulisi hakea muukalaispassia tai pakolaisen matkustusasiakirjaa. Kela korvaa lähtökohtaisesti matkustusasiakirjan kustannukset. Jos lapselle on myönnetty pakolaisasema, ei Maahanmuuttoviraston ohjeistuksen mukaan kannata hakea kansalaisuusvaltion passia vaan pakolaisen matkustusasiakirjaa. Kansalaisuusvaltion passin hakeminen ja yhteydenotto kotimaan viranomaisiin voi johtaa pakolaisaseman poistamiseen. Mikäli lapselle on myönnetty toissijaisen suojelun asema, ei Maahanmuuttoviraston ohjeistuksen mukaan myöskään tällöin kannata hakea kansalaisuusvaltion passia vaan muukalaispassia, sillä kansalaisuusvaltion passin hakeminen ja yhteydenotto kotimaan viranomaisiin voi johtaa toissijaisen suojeluaseman poistamiseen.

4.5 Perheenyhdistäminen

Perheenyhdistämisprosessissa lapsi ja hänen perheensä tarvitsevat useimmiten tukea ja opastusta. Edustajan tehtävä on avustaa lasta ulkomaalaislain mukaisissa menettelyissä. Prosessi saattaa usein olla edustajaa runsaasti työllistävä. Perheenyhdistämisen käynnistämisestä on hyvä keskustella lapsen sosiaalityöntekijän kanssa ja varmistaa, että prosessin käynnistäminen on lapsen edun mukaista. Mikäli perheenyhdistämisprosessiin lähdetään, se on useimmiten syytä käynnistää viipymättä oleskeluluvan saamisen jälkeen. Prosessin myöhästymisellä voi olla vakavia vaikutuksia lapsen mahdollisuuteen saada perheensä Suomeen tai perheenjäsenten toimeentuloedellytyksiin.

Edustaja voi avustaa perheenjäseniä esimerkiksi ajan varaamisessa edustustoihin sekä opastaa tarvittavien asiakirjojen hankinnassa ja prosessissa yleisesti. Edustajan onkin hyvä tutustua Maahanmuuttoviraston verkkosivuille koottuun materiaaliin perheenyhdistämisestä.

Sivuilla kerrotaan tarkemmin esimerkiksi siitä, kuka perheenyhdistämistä voi hakea ja mitä perheenkokoajalta tai perheenjäseniltä edellytetään sekä opastetaan Enter Finland -tilin käytössä. Maahanmuuttovirasto antaa perheenkokoajalle kansainvälistä suojelua koskevan hakemuksen päätöksen tiedoksiannon yhteydessä tietoa perheenyhdistämisestä, mutta perheenyhdistämiseen liittyviä asiakirjoja voi ruveta hankkimaan jo perheenkokoajan turvapaikkaprosessin ollessa kesken. Asiakirjojen puuttuminen ei estä hakemuksen tekemistä Enter Finlandissa, mutta hidastaa hakemuksen käsittelyä.

Jokaiselle aikuiselle hakijalle on avattava oma Enter Finland -tili. Alaikäisen lapsen hakemus vireytetään huoltajan tililtä. Edustaja ei voi tehdä perheenjäsenen hakemusta omalta Enter Finland -tililtään eikä toimia perheenjäsenen asiamiehenä oleskelulupaprosessissa. Tämä on tärkeää esimerkiksi eturistiriitatilanteiden välttämiseksi. Edustaja voi tarvittaessa auttaa tilin avaamisessa ja palvelun käytössä, mutta edustaja ei voi täyttää hakemusta asiakkaan puolesta tai hallinnoida perheenjäsenen tiliä. Tilin avaamisen jälkeen hakijan on pystyttävä itsenäisesti vastaanottamaan selvityspyynnöt ja vastaamaan niihin. Lapsen perhettä voidaan tiedottaa perheenyhdistämiseen liittyvistä asioista sähköpostitse, puhelimitse, videopuheluin tai käyttäen muuta tarkoituksenmukaista tapaa.

Perheenyhdistämisprosessissa edustaja on aina mukana niissä prosessin vaiheissa, jotka koskevat Suomessa asuvaa lasta. Näitä prosessin vaiheita ovat esimerkiksi perheenkokoajan suullinen kuuleminen, DNA-tutkimukset, lausunnon kirjoittaminen Maahanmuuttovirastolle perheenyhdistämiseen liittyen sekä päätöksen tiedoksianto. Jos perheenkokoaja on alle 15-vuotias, perheenyhdistämispäätös annetaan tiedoksi edustajalle, joka vastaa päätöksen sisällön kertomisesta lapselle. Päätös annetaan suoraan tiedoksi 15 vuotta täyttäneelle tai sitä vanhemmalle lapselle. Kielteisen perheenyhdistämispäätöksen saaminen voi olla lapselle erityisen hankalaa, jolloin edustajan rooli on tukea häntä pettymyksen käsittelyssä ja mahdolliseen valitusprosessiin valmistautumisessa.

4.6 Yhteistyö lapsen asumisesta vastaavan tahon kanssa

Ilman huoltajaa olevan lapsen edun toteutumisen näkökulmasta on olennaista, että yhteistyö lapsen asumisesta vastaavan tahon ja edustajan välillä toimii hyvin.

Edustaja voi tavata lasta kahdenkeskisesti lapsen asuinpaikassa tutustuakseen tähän ja selvittääkseen tämän mielipidettä eri asioihin. Asumisesta vastaava taho tilaa tarvittaessa tulkin näihin tapaamisiin silloin, jos lapsella on meneillään jokin viranomaisprosessi tai muu merkittävä asia, eikä hänen suomen- tai ruotsin kielen taitonsa ole vielä riittävää asian hoitamiseen. Kun lapsen tilanne on vakiintunut, tulkkia ei pääsääntöisesti tarvita sellaisissa tapaamisissa, joissa ei käsitellä viranomaisprosessia tai muuta merkittävää asiaa. Lasta ei ole tarvetta tavata jatkuvasti kahta tuntia kuussa, jos hänen tilanteensa on vakiintunut.

Vastaanottokeskuksessa sosiaalityöntekijä tekee lapselle palvelutarpeen arvioinnin ja tarvittaessa asiakassuunnitelman. Omaohjaaja vastaa lapsen hoito- ja kasvatussuunnitelmasta.

Oleskeluluvan saaneiden perheryhmäkodissa asuvien lasten osalta asuinyksikkö laatii lapselle asiakassuunnitelman. Asiakassuunnitelmasta voidaan käyttää eri asuinyksiköissä erilaisia nimityksiä. Asuinyksikön asiakassuunnitelma on sosiaalityöntekijän tekemää sosiaalihuollon asiakassuunnitelmaa täydentävä ja keskittyy lapsen arkeen asuinyksikössä sekä lapsen kasvuun ja kehitykseen.

Edustajan osallistuminen lapsen asuinpaikassa tehtävien asiakaskohtaisten suunnitelmien tekemiseen on tilannekohtaista ja riippuu siitä, onko suunnitelmassa tarkoitus tehdä merkittäviä muutoksia lapsen asumismuotoon tai hänen saamaansa tukeen. Asumisesta vastaava taho kutsuu edustajan mukaan sellaisiin kokouksiin, joissa sovitaan lapsen asumisen tai tuen merkittävistä muutoksista. Asumisesta vastaava taho voi lähettää edustajalle tiedoksi esimerkiksi lasta koskevat kuukausiraportit. Käytännöt raporttien laatimisesta saattavat vaihdella.

Ensisijaisesti asumiseen liittyvät ristiriitatilanteet asumisesta vastaavan tahon, lapsen ja edustajan kesken pyritään selvittämään keskusteluin. Jos ristiriitatilanteen selvittäminen ei onnistu keskustelun kautta, palveluun, palvelun laatuun tai siihen liittyvään kohteluun tyytymätön lapsi voi edustajansa avustuksella tehdä muistutuksen asumisesta vastaavalle vastuuhenkilölle. Vastaanottovaiheessa muistutuksen voi tehdä Maahanmuuttovirastolle ja kotoutumisvaiheessa sille hyvinvointialueelle, jossa lapsen asuinpaikka sijaitsee.

Lapsella on edustajan avustuksella oikeus tehdä kantelu vastaanottokeskuksen tai perheryhmäkodin toiminnasta valvovalle viranomaiselle, jos hän epäilee toiminnan lainmukaisuutta tai velvollisuuksien hoitamatta jäämistä. Edustaja voi tehdä kantelun myös yksin. Vastaanottovaiheessa kantelu tehdään Maahanmuuttovirastolle ja kotoutumisvaiheessa Lupa- ja valvontavirastolle. [Lupa- ja valvontaviraston](#) ja [Maahanmuuttoviraston](#) verkkosivuilta löytyy lisää tietoa kantelun tekemisestä.

4.7 Sopimusasioiden hoitaminen

Lapsi on vajaavaltainen, eikä siten täysin oikeustoimikelpoinen. Lapsella on lain mukaan oikeus tehdä itsenäisesti oikeustoimia, jotka ovat merkitykseltään vähäisiä ja olosuhteisiin nähden tavanomaisia. Koska lapset eivät muuta kuntaan itsenäisesti, heidän ei lähtökohtaisesti ole tarvetta allekirjoittaa vuokra- tai sähkösopimuksia. Jos hyvinvointialueen kanssa on sovittu 17-vuotiaan lapsen asuvan tuetussa asumisessa ja vuokrasopimuksen halutaan olevan lapsen nimissä, allekirjoittaa 17-vuotias sopimuksen itse. Edustaja voi lapsen allekirjoituksen rinnalla osoittaa antavansa suostumuksen sopimuksen tekemiseen. Myös kuntosalijäsenyydet ja muut sopimukset allekirjoittaa lähtökohtaisesti lapsi itse, ja edustaja voi tarkistaa sopimukset ja antaa sopimukseen suostumuksensa lisämerkinnällä, ettei edustaja ole sopimuksista taloudellisessa vastuussa. Tarvittaessa lapsen asumisesta vastaava taho voi toimia sopimusten takaajana. Yleensä on tarkoituksenmukaisinta, että asumisesta vastaava taho allekirjoittaa kuljetusluvut ja muut vastaavat koulun tai harrastusjärjestäjän luvat.

4.8 Tulkin käyttö edustajan tehtävässä

Edustajalla on oikeus käyttää tulkkia tehtäviä hoitaessaan. Vastaanottovaiheessa tulkkaus- kustannuksista ja tulkin tilaamisesta vastaa vastaanottokeskus. Oleskeluluvan saaneiden osalta hyvinvointialue tilaa tulkin edustajatapaamisia varten. Edustaja ei voi tilata tulkkia itse, sillä muutoin kustannukset tulevat hänen itsensä maksettavaksi.

4.9 Jatko-oleskeluluvan, pysyvän oleskeluluvan ja kansalaisuuden hakeminen lapselle

Edustaja vastaa siitä, että lapselle haetaan jatko-oleskelulupaa ajoissa ennen aikaisemman oleskeluluvan päättymistä. Edustajan tulee tätä varten selvittää asiaan liittyvää prosessia ja aikataulua Maahanmuuttoviraston verkkosivuston avulla. On ehdottoman tärkeää, että lapselle haetaan jatko-oleskelulupa ajoissa, jottei hänen maassaolo-oikeutensa vaarannu.

Mikäli lapsi on saapunut maahan erityisen nuorena, hänelle voidaan myöhemmässä vaiheessa hakea pysyvää oleskelulupaa ja kansalaisuutta. Pysyvän oleskeluluvan ja kansalaisuuden edellytyksistä on tietoa Maahanmuuttoviraston verkkosivustolla.

4.10 Avustajien ja edustajien Enter Finland

Enter Finland on Maahanmuuttoviraston verkkopalvelu, jossa hakija voi hoitaa lähes kaikki Maahanmuuttoviraston lupa-asiat. Avustajien ja edustajien Enter Finland -verkkopalvelu on tarkoitettu käytännön työvälineeksi hakijan oikeusavustajalle, avustajalle, edunvalvojalle tai edustajalle. Yhdellä asiakkaalla voi olla vain yksi avustaja ja yksi edustaja kerrallaan palvelussa.

Enter Finlandissa edustaja voi:

- seurata lapsen hakemuksen tilaa
- lähettää selvityksiä
- vastaanottaa lisäselvityspyyntöjä ja vastata niihin
- pyytää asiaan liittyviä asiakirjoja

Palvelun käyttö aloitetaan luomalla tili ja kirjautumalla avustajien ja edustajien Enter Finlandiin palvelun verkkosivuilla. Verkkosivut ohjaavat ensin Suomi.fi-sivulle, jossa edustajan tulee kirjautua palveluun henkilökohtaisesti tunnistautumalla pankkitunnuksilla, mobiilivarmenteella tai varmennekortilla. Kun edustajan henkilöllisyys on tunnistettu ja tili avattu, edustajan tulee palvelun kautta vahvistaa oikeutensa toimia lapsen edustajana. Tämä tapahtuu täyttämällä palvelussa ilmoitus edustajana toimimisesta ja liittämällä siihen käräjäoikeuden määräys edustajana toimimisesta. Kun Maahanmuuttovirasto on hyväksynyt ilmoituksen, edustaja voi seurata lapsen hakemuksen tilaa, lähettää virastolle selvityksiä ja pyytää asian asiakirjoja. Tarkemmat ohjeet palvelun käyttöön löydät Avustajien ja edustajien Enter Finland -palvelusta EnterFinland (enterfinland.fi) ja Maahanmuuttoviraston verkkosivuilta Enter Finland | Maahanmuuttovirasto (migri.fi).

5. Ihmiskaupan uhriksi joutuneen lapsen edustaminen

Suomessa vastaanottolain 35 § mukaisesta ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta vastaa Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä (myöhemmin auttamisjärjestelmä). Auttamisjärjestelmä on kansallinen asiantuntijaviranomainen, jonka toiminnasta säädetään vastaanottolaissa.

Auttamisjärjestelmää ylläpitää Joutsenon vastaanottokeskus, joka on osa Maahanmuuttovierastoa. Auttamisjärjestelmä voi tehdä hakemuksen edustajan määräämiseksi kärjääoikeudelta ihmiskaupan uhriksi joutuneelle lapselle.

Ihmiskauppa on vakava rikos, josta säädetään rikoslaissa. Ihmiskaupassa rikoksentekijä saat-taa uhrinsa alistaiseen asemaan ja hyväksikäytön kohteeksi taloudellisen tai muun hyödyn tavoittelemiseksi. Hyväksikäytöstä irtautuminen ja toipuminen voi olla ihmiskaupan uhriksi joutuneelle henkilölle vaikeaa, ja hänellä on oikeus saada apua. Jotta uhrin palvelu- ja avuntarve voidaan selvittää ja tarpeisiin vastata riittäväällä tavalla, ihmiskaupan uhriksi joutuminen täytyy ensin tunnistaa. Mahdollisesta ihmiskaupparikoksen tutkinnasta vastaa esitutkintaviranomainen.

Myös alle 18-vuotiaat lapset voivat joutua ihmiskaupan uhriksi. Erityisen alttiita hyväksikäytölle voivat olla lapset vailla turvallista asuinpaikkaa tai huoltajaa, päihderiippuvuudesta kärsivät sekä vieraassa valtiossa pakolaisena tai siirtolaisena liikkuvat lapset. Lapset voivat joutua samojen ihmiskaupan muotojen uhriksi kuin aikuisetkin. Lisäksi lapsen hyväksikäyttö sotilaallisissa tarkoituksissa voi olla ihmiskauppaa. Lapsen kohdistunut hyväksikäyttö vaarantaa lapsen kasvun ja kehityksen, ja uhriksi joutunut lapsi voi tarvita runsaasti tukea asiasta selviämiseen. Ihmiskaupan uhriksi joutuneen lapsen auttaminen on usein monen eri tahon välistä yhteistyötä. Keskeisiä auttamistoimia koordinoivia tahoja ovat auttamisjärjestelmän lisäksi esimerkiksi lastensuojelu ja hyvinvointialueet.

Lapsiin kohdistuvan ihmiskaupan muodoista ja ilmitulosta Suomessa on tehty selvitys (heuni.fi), jonka mukaan lapsiin kohdistuvaa ihmiskauppaa ei useinkaan havaita tai tunnisteta. Jos lapsen epäillään joutuneen ihmiskaupan uhriksi, tulisi asiasta tehdä lastensuojelulain 25 § mukaisesti lastensuojeluilmoitus, mikäli lapsen hoidon ja huolenpidon tarve, kehitystä vaarantavat olosuhteet tai oma käyttäytyminen edellyttävät mahdollista lastensuojelutarpeen selvittämistä.

Kun epäillään lapsen joutuneen ihmiskaupan uhriksi, on suositeltavaa selvittää, onko hänellä oikeus ja tarve Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmän asiakkuudelle. Asiassa voi konsultoida auttamisjärjestelmää. Jos lasta esitetään auttamisjärjestelmään, tähän vaaditaan lapsen suostumus.

Auttamisjärjestelmän verkkosivuilta saat lisää tietoa muun muassa lapsiin kohdistuvasta ihmiskaupasta, uhrien kohtaamisesta ja tunnistamisesta, auttamistoimien järjestämisestä sekä muista ihmiskauppaan liittyvistä asioista.

6. Edustajan tiedonsaantioikeus ja salassapitovelvollisuus

Edustajan tiedonsaantioikeudesta säädetään vastaanottolain 58 §:ssä sekä kotoutumislain 93 §:ssä. Vastaanottovaiheessa edustajalla on oikeus saada maksutta ja salassapitosäännösten estämättä vastaanottolain 41 §:ssä tarkoitettujen tehtävien hoitamiseksi välttämättömät tiedot. Maahanmuuttoviraston, poliisin, rajatarkastusviranomaisen ja vastaanottokeskuksen on tiedotettava viipymättä edustajaa sellaisista lasta koskevista asioista, joiden arvioidaan olevan merkityksellisiä edustajan tehtävän hoitamiseksi. Kotoutumisvaiheessa edustajalla on oikeus saada maksutta ja salassapitosäännösten estämättä kotoutumislain 37 §:ssä tarkoitettujen tehtävien hoitamiseksi välttämättömät tiedot Maahanmuuttovirastolta, hyvinvointialueelta, vastaanottokeskukselta, kunnalta, Kansaneläkelaitokselta, perheryhmäkodilta sekä kotoutumislaissa tarkoitulta palveluntuottajalta.

Edustajaa sitoo työssään salassapitovelvollisuus. Edustajan on pidettävä tehtävien hoitamista varten saadut tiedot ja asiakirjat salassa julkisuuslaissa säädetyn mukaisesti. Edustaja ei saa ilman asianomaisen suostumusta ilmaista tehtävänsä perusteella tietoon saamaansa asiaa, joka yksityisen taloudellisen edun tai yksityisyyden suojaamiseksi on pidettävä salassa. Edustajan salassapitovelvollisuudesta säädetään vastaanottolain 59 §:ssä sekä kotoutumislain 96 a §:ssä.

7. Edustajan tietojen käsittely edustajarekisterissä

Maahanmuuttovirasto, vastaanottokeskukset ja elinvoimakeskukset sekä hyvinvointialueiden viranomaiset toimivat rekisterinpitäjinä ulkomaalaisasioiden asiankäsittelyjärjestelmässä (UMA). Henkilötietojen käsittelyä koskeva tietosuojaseloste löytyy Maahanmuuttoviraston verkkosivuilta (migri.fi) ja lisäksi sen tulisi olla näkyvässä kaikissa henkilötietojen käsittelyä toteuttavissa lasten majoitusta järjestävissä yksiköissä.

Henkilötietojen käsittelyn tarkoitus on Suomessa ilman huoltajaa olevien lasten edustajiin ja edustajan määräämiseen liittyvien toimenpiteiden tekeminen, ylläpito ja seuranta. Henkilötietojen käsittely perustuu EU:n tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 1 kohdan c-alakohdan mukaisesti rekisterinpitäjän lakisääteisen velvoitteen noudattamiseen.

Rekisterinpitäjän lakisääteinen velvoite perustuu seuraaviin säädöksiin:

- Laki henkilötietojen käsittelystä maahanmuuttohallinnossa (615/2020)
- Laki kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta (746/2011)
- Laki säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelusta ja säilöönottoyksiköstä (116/2002)
- Laki kotoutumisen edistämisestä (681/2023)

Henkilöstä tallennettavat tiedot saadaan rekisteröidyltä itseltään sekä edustajaa esittävältä vastaanotto- tai järjestelykeskuksesta ja käräjäoikeudelta.

Tallennettavat henkilötietoryhmät:

- Edustajan nimi
- Edustajan henkilötunnus
- Edustajan osoitetiedot
- Edustajan puhelinnumero
- Edustajan sähköpostiosoite
- Edustettavien asiakkaiden asiakasnumero, sukunimi ja etunimet
- Aiemmin edustettujen asiakkaiden asiakasnumero, sukunimi ja etunimet

Rekisteröidyllä edustajalla on oikeus pyynnöstä saada nähtäväksi itsestään tallennetut ja käsiteltävät henkilötiedot tai tieto, ettei henkilötietoja käsitellä. Tietopyyntö tulee tehdä henkilökohtaisesti rekisterinpitäjälle. Tarkastusoikeus voidaan evätä vain poikkeustapauksissa. Jos rekisterinpitäjä kieltäytyy antamasta tietoja, siitä tulee antaa kirjallinen todistus. Todistuksesta tulee ilmetä syyt, joiden vuoksi tarkastusoikeus on evätty. Tarkastusoikeuden epäämisen veroisena pidetään sitä, että rekisterinpitäjä ei ole kolmen kuukauden kuluessa pyynnön esittämisestä antanut kirjallista vastausta rekisteröidylle. Rekisteröity voi saattaa asian tietosuojavaltuutetun

käsiteltäväksi. Rekisterinpitäjä voi periä tarkastusoikeuden käyttämisen välittömistä kustannuksista kohtuullisen korvauksen, jos edellisestä tarkastusoikeuden käyttämisestä on kulunut vähemmän kuin yksi vuosi.

Rekisteröidyllä on myös oikeus vaatia rekisterinpitäjää oikaisemaan, poistamaan tai täydentämään rekisterissä oleva, käsittelyn tarkoituksen kannalta virheellinen, tarpeeton, puutteellinen tai vanhentunut henkilötieto. Pyyntö tulee tehdä henkilökohtaisesti rekisterinpitäjälle. Pyyntöön edustajan tulee selvittää mitä tietoa tulisi muuttaa ja miten.

Rekisteröityä koskevat henkilötiedot poistetaan, kun niiden käyttötarvetta ei enää ole ja viimeistään viiden vuoden päästä viimeisestä merkinnästä.

Edustaja voi halutessaan tehdä ilmoituksen henkilötietojensa käsittelyä koskevasta ongelmasta. Ilmoitus tehdään ensisijaisesti ottamalla yhteyttä rekisterinpitäjään. Tarvittaessa edustaja voi olla yhteydessä myös tietosuojavaltuutettuun, joka toimii tietosuojasioiden valvontaviranomaisena.

Edustajan tiedonsaantioikeudesta säädetään myös kotoutumislain 93 §:ssä. Sen mukaan edustajalla on oikeus saada maksutta ja salassapitosäännösten estämättä kotoutumislain mukaisten tehtäviensä hoitamiseksi välttämättömät tiedot Maahanmuuttovirastolta, hyvinvointialueelta, vastaanotto- ja järjestelykeskukselta, kunnalta, Kansaneläkelaitokselta, perhe-ryhmäkodilta sekä tässä laissa tarkoitettulta palveluntuottajalta.

8. Edustajan vapauttaminen tehtävästään ja edustajan tehtävän lakkaaminen

Edustajan tehtävän lakkaaminen

Edustajan tehtävä lakkaa automaattisesti, kun edustettava täyttää 18 vuotta tai hänet todetaan täysi-ikäiseksi. Näin ollen esimerkiksi sellaisia edustajanpalkkioita tai kuluja ei makseta, jotka kohdistuvat edustettavan 18-vuotissyntymäpäivän jälkeiseen päivään tai sitä myöhempään ajankohtaan.

Edustettava voidaan todeta täysi-ikäiseksi esimerkiksi ulkomaalaislain mukaisessa iän arviointia koskevassa menettelyssä. Tällöin edustajalle maksetaan palkkiota ja kulukorvausta siihen päivään saakka, jona edustajalle on annettu tiedoksi nuoren ikää koskeva muutos, esimerkiksi suullisesti turvapaikkapuhuttelun yhteydessä. Kun iän muutos on merkitty ulkomaalaisasioiden asiankäsittelyjärjestelmään, vastaanottokeskus, jonka kirjoilla edustettava on, ilmoittaa iän muutoksesta välittömästi edustajalle.

Edustajan tehtävä lakkaa automaattisesti myös tilanteissa, kun edustettava muuttaa pysyvästi pois Suomesta.

Edustajan tehtävä ei lakkaa automaattisesti kokonaan, jos lapsi huostaanotetaan tai hänelle määrätään edunvalvoja tai muu laillinen edustaja. Jos lapsi otetaan huostaan, sosiaalihuollon viranomaiselle siirtyy oikeus päättää lapsen asioista lastensuojelulain 45 §:n perusteella. Jos lapselle määrätään lastensuojelulain mukainen edunvalvoja tai muu laillinen edustaja, he käyttävät huoltajalle kuuluvaa puhevaltaa vain niissä asioissa, joissa määräys ja edustajan tehtävät ovat päällekkäisiä. Edustajan tehtävä palautuu alkuperäiseen laajuuteensa, kun huostaanotto, edunvalvojan tai muun laillisen edustajan määräys päättyy, ellei laki tai viranomaisen määräys muuta estä.

Edustajan tehtävästä vapauttaminen

Edustajan vapauttamista voidaan hakea seuraavissa tilanteissa.

Lapsella on huoltaja Suomessa:

- Jos edustajan määräämisen jälkeen ilmenee, että lapsella on Suomessa huoltaja tai lapselle määrätään huoltaja, edustaja voidaan vapauttaa tehtävästään, ellei vapauttaminen olisi lapsen edun vastaista.
- Ennen edustajan vapauttamista on selvitettävä, onko kyseessä tosiasiallinen huoltaja ja onko edustajan tehtävästä vapauttamiselle esteitä lapsen edun näkökulmasta.
- Vapauttaminen voi olla lapsen edun vastaista esimerkiksi:
 - jos huoltajuudesta ei ole varmuutta esimerkiksi riittävän asiakirjanäytön perusteella
 - jos huoltaja on Suomessa vain lyhyellä vierailulla
 - jos huoltaja ei pysty hoitamaan lapsen asioita heti maahantulon jälkeen
- Tällaisessa tilanteessa tulee käräjäoikeudelta kuitenkin hakea edustajan vapauttamista tehtävästään ja liittää hakemukseen perustelut siitä, miksi edustajan tehtävän jatkaminen olisi lapsen edun mukaista siitäkkin huolimatta, että lapsen huoltaja on Suomessa. Käräjäoikeus päättää mahdollisesta edustajan tehtävän jatkamisesta ja siitä, milloin edustajan vapauttamista harkitaan seuraavan kerran.

Edustaja ei hoida tehtäviään asianmukaisesti:

- Jos edustajan toiminta on puutteellista tai lapsen edun vastaista tai edustaja laiminlyö tehtäviään, eikä tilanne korjaannu ohjauksesta huolimatta.

Edustajan pyynnöstä

- Edustaja voidaan vapauttaa tehtävästä edustajan omasta pyynnöstä, jos edustaja on esimerkiksi sairauden tai muun syyn vuoksi estynyt hoitamaan tehtävää.

Edustajan vapauttaa tehtävästään käräjäoikeus. Käräjäoikeuden tekemään päätökseen saa hakea muutosta valittamalla. Edustajan tehtävästä vapauttamista koskevan hakemuksen voi tehdä edustaja, 15 vuotta täyttänyt lapsi itse, vastaanottokeskus, hyvinvointialue tai lapsen huoltaja. Tarvittaessa vastaanottokeskus tai hyvinvointialueen sosiaalityöntekijä auttaa lasta edustajan vapauttamista koskevan hakemuksen tekemisessä.

Vastaanottokeskuksen tai hyvinvointialueen tulee sopia yhdessä edustajan ja mahdollisesti myös huoltajan kanssa, kuka edustajan vapauttamista käräjäoikeudelta hakee. Suositeltavaa on, että vastaanottokeskus tai hyvinvointialue tekee hakemuksen yhteistyössä edustajan, huoltajan ja lapsen kanssa sekä kirjaa hakemukseen kaikki asian kannalta olennaiset tiedot. Hakemuksessa tulee ottaa kantaa siihen, onko edustajan vapauttaminen lapsen edun mukaista. Myös lapsen mielipide edustajan vapauttamisesta selvitetään ja kirjataan hakemukseen.

9. Edustajalle maksettava palkkio ja kulut

Maahanmuuttovirasto ja KEHA-keskus maksavat hakemuksesta edustajan palkkion ja kulukorvauksen.

Edustajalle maksettavasta palkkiosta ja kulukorvauksesta säädetään vastaanottolain 7 §:ssä ja kotoutumisen edistämisestä annetun lain (681/2023) 39 §:ssä. Valtioneuvoston asetuksessa ilman huoltajaa olevan lapsen edustajalle maksettavasta palkkiosta ja kulukorvauksesta (577/2024) säädetään palkkion maksamisen perusteista ja palkkion suuruudesta, korvattavista kuluista sekä menettelyistä palkkion ja kulujen korvaamisessa.

Palkkion ja kulukorvauksen hakemiseksi edustajan tulee antaa luotettava selvitys edustamiseen käytetystä ajasta sekä edustamisesta aiheutuneista kuluista. Selvityksessä tulee käydä ilmi tapaamisen ajankohta, aihe ja tapaamiseen osallistuneet henkilöt sekä kulukorvauksen perusteet. Mikäli edustajan toimittamassa laskussa on epäselvyyttä tai siinä ei ole kaikkia tarvittavia tietoja, pyydetään edustajalta asiaan lisäselvitystä ja annetaan tarpeenmukaista ohjausta ja neuvontaa asiassa. Laskua käsittelevä taho voi tehdä rikosilmoituksen, jos laskutuksessa ilmenee sitä edellyttäviä seikkoja.

Edustajan tuntipalkkio on 45 euroa. Jos edustaja hoitaa samanaikaisesti kahden tai useamman lapsen asioita, ei päällekkäisiä tuntipalkkioita makseta. Edustajan tehtävän hoitamiseen käytetyksi ajaksi ei katsota matkustamiseen, majoittumiseen eikä koulutukseen osallistumiseen käytettyä aikaa, eikä tältä ajalta siten makseta palkkiota.

Palkkio ja kulukorvaus maksetaan edustajan tehtävän hoitamisesta siitä päivästä, jona käräjäoikeus on määrännyt edustajan hoitamaan tehtävää. Palkkiota ja kulukorvausta voidaan maksaa myös enintään kahdelta tunnilta ennen käräjäoikeuden päätöstä tehdystä työstä lapsen tutustumiseksi. Palkkio ja kulukorvaus voidaan maksaa kuitenkin vasta, kun käräjäoikeus on tehnyt edustajan määräämistä koskevan päätöksen.

Palkkiota edustajan tehtävään sisältyvästä valmistelu-, selvitys- ja seurantatyöstä voidaan maksaa enintään yhdeltä tunnilta kuukaudessa per edustettava. Kaikki tunnin ylittävä aika tulee eritellä ja perustella palkkiolomakkeen toimenpiteisiin. Puheluihin, sähköpostilla ja paperilla käytävään kirjeenvaihtoon sekä internetin käyttöön kulunut aika lapsen asioiden hoitoa koskevissa asioissa on tällaista valmistelu-, selvitys- ja seurantatehtävään käytettyä aikaa.

Lapsen tutustumiseen sekä tämän mielipiteiden ja toivomusten selvittämiseen käytettävästä ajasta palkkiota voidaan maksaa enintään kahdelta tunnilta kuukaudessa. Jos lapsen edun turvaaminen sitä edellyttää, voidaan palkkiota edellä mainituista tehtävistä maksaa useammaltakin tunnilta.

Palkkiota ja kulukorvausta ei makseta ajalta sen päivän jälkeen, jona edustajan tehtävä on lakanut tai käräjäoikeus on vapauttanut edustajan tehtävästään.

9.1 Korvattavat kulut

Edustajalle korvataan seuraavat palkkioasetuksen 5 §:ssä säädetty edustajan tehtävän hoitamisesta aiheutuneet kulut:

- Tavanomaiset toimistokulut.
- Valtion matkustussäännön mukaiset matka- ja majoituskulut sekä päiväraha.
- Ansionmenetykset, kuitenkin enintään 60 euroa vuorokaudelta.
- Maahanmuuttoviraston tai elinvoimakeskuksen etukäteen hyväksymään edustajan tehtävän hoitamisen kannalta tarpeelliseen koulutukseen tai edustajien tapaamiseen osallistumisesta aiheutuneet kulut.
- Rikosrekisteriotteesta peritty maksu, kuitenkin enintään kaksi maksua vuodessa.

9.1.1 Toimistokulut

Edustajan tehtävän hoitamisesta aiheutuneet tavanomaiset toteen näytetyt toimistokulut kuten kohtuullisiksi katsottavat puhelimen, internetin ja postin käytön sekä kopioinnin kustannukset korvataan. Laitehankintoja tai laitteiden asennuksia ei korvata.

9.1.2 Matka- ja majoittumiskulut

Edustajalle korvataan edustajan tehtävien hoitamiseen liittyvästä matkustamisesta aiheutuneet matka- ja majoittumiskulut sekä matka-ajalta maksettava päiväraha kulloinkin voimassa olevan valtion matkustussäännön perusteella. Valtion matkustussääntö löytyy valtiovarainministeriön internetsivuilta, osoitteesta <http://www.vm.fi> (valtion matkustussääntö).

Palkkiota ei makseta matka-ajalta, vaikka lapsi ja edustaja matkustavat yhdessä. Matkaennakkoa ei voida maksaa, koska edustaja ei ole työsuhteessa Maahanmuuttovirastoon tai KEHA-keskukseen. Maahanmuuttovirasto tai KEHA-keskus ei tilaa etukäteen matkalippuja, vaan edustaja itse tilaa sekä maksaa matkat ja veloittaa ne jälkikäteen matkalaskussa.

Matkat korvataan pääsääntöisesti julkisen liikenteen voimassa olevan taksan mukaisesti. Kilometrikorvauksia maksetaan vain, jos oman auton käytölle on ollut hyväksyttävä peruste. Taksin käytön pitää olla hyvin perusteltu. Virkamatka on tehtävä niin lyhyessä ajassa kuin se on mahdollista ja silloin on otettava huomioon myös matkan kokonaiskustannukset. Oman auton käyttämisellä mahdollisesti saavutettu ajan ja kustannusten säästö tulee huomioida matkaa suunniteltaessa.

Edustajan tehtävä ei ole kuljettaa lasta omalla autolla, joten siitä ei makseta kilometrikorvauksen lisäksi eikä siitä saa aiheutua kuluja kuten kilometrikorvauksia. Jos edustaja kuitenkin kuljettaa lasta vahingon sattuessa, kulut korvaa edustajan liikennevakuutus, ei vastaanottokeskus, Maahanmuuttovirasto tai KEHA-keskus.

9.1.3 Ansionmenetykset

Edustajan tehtävän hoitamisesta aiheutuneet ansionmenetykset korvataan, jos edustaja ei ole voinut hoitaa edustajan tehtäviä päätoimensa työajan ulkopuolella. Ansionmenetykset korvataan myös, jos edustaja osallistuu työaikanaan Maahanmuuttoviraston tai elinvoimakeskuksen

etukätehen hyväksymään koulutukseen. Sivutoimeen liittyviä ansionmenetyksiä ei korvata. Ansiomenetyksestä suoritettavan korvauksen enimmäismäärä on 60 euroa vuorokaudelta.

9.1.4 Koulutuskustannukset

Käräjäoikeuden päätöksen saaneen edustajan tehtävän hoitamisen kannalta tarpeellisesta koulutuksesta johtuvat matka- ja majoittumiskustannukset sekä päiväraha korvataan valtion matkustussäännön mukaan. Edustajan tuntipalkkioita ei makseta koulutuksen ajalta.

9.1.5 Rikosrekisteriotemaksu

Edustajalle korvataan rikosrekisteriotteesta perittävä maksu tosittien perusteella. Rikosrekisteriote ei saa olla kuutta kuukautta vanhempi. Edustaja tilaa maksullisen rikosrekisteriotteen Oikeusrekisterikeskuksesta. Maahanmuuttovirasto tai KEHA-keskus maksaa edustajaksi määrättylle rikosrekisteriotteen hankkimisesta aiheutuneet kustannukset edustajan palkkiolaskutuksen yhteydessä. Kustannukset rikosrekisteriotteen tilaamisesta korvataan korkeintaan kaksi kertaa vuodessa.

9.2 Palkkion ja kulukorvauksen hakeminen

Edustajan on haettava palkkiota ja kulukorvausta tähän tarkoitukseen vahvistetulla lomakkeella ePalkkio- ja matkapalvelussa. Turvapaikanhakijalapsia sekä ilman kotikuntaa olevia, tilapäistä suojelua saavia lapsia koskevat hakemukset osoitetaan Maahanmuuttovirastoon. Kun lapsi on saanut oleskeluluvan tiedoksi tai tilapäistä suojelua saaneella lapsella on kotikuntamerkintä, haetaan korvausta KEHA-keskukselta. Maahanmuuttovirastolla ja KEHA-keskuksella on oikeus vaihtaa tietoja korvauskäsittelyn oikeudellisuuden varmistamiseksi.

Edustajan palkkio ja kulut laskutetaan edustajan nimellä eikä esimerkiksi toiminimellä, koska edustajana toimiminen perustuu käräjäoikeuden päätökseen tietyn henkilön määräämisestä edustajaksi. Käräjäoikeuden päätös edustajaksi määräämisestä on toimitettava ensimmäisen hakemuksen liitteenä sekä Maahanmuuttovirastolle että KEHA-keskukselle.

Palkkiota ja muita kuin matkasta aiheutuneita kulukorvauksia on haettava kahden kuukauden kuluessa palkkion perusteen tai kulujen syntymisestä. Kahden kuukauden määräajan laskemiseen ja asiakirjan saapumiseen liittyvissä kysymyksissä noudatetaan säädettyjen määräaikain laskemisesta annetun lain (150/1930) ja hallintolain (434/2003) säännöksiä. Maahanmuuttovirasto tai KEHA-keskus voi erikseen perustellusta syystä maksaa palkkion ja kulukorvauksen, vaikka niitä ei olisi haettu määräajassa.

Korvausta matkan kustannuksista haetaan valtion matkustussäännön mukaisesti. Voimassa olevan valtion matkustussäännön 21 §:n mukaan matkan kustannuksista on haettava korvausta matkalaskulla, joka on jätettävä virastolle kahden kuukauden kuluessa matkan päättymisestä uhalla, että oikeus korvaukseen muutoin menetetään.

Palkkion ja kulukorvauksen maksamiseksi edustajan on annettava palkkiohakemuksessaan seuraavat tiedot:

- edustajan nimi, henkilötunnus, yhteystiedot ja pankkiyhteys
- edustettavan lapsen nimi, syntymäaika, asuinpaikka sekä Maahanmuuttoviraston lapselle antama asiakasnumero tai tämän henkilötunnus
- edustajaksi määrittämisen ajankohta
- edustajan ennakkoperintälaissa (1118/1996) tarkoitettua ennakonpidätystä varten tarvittavat tiedot
- edustettavakohtaisesti tapaamiset ja toimenpiteet eriteltyinä päivämäärän ja kellonaikojen mukaan
- tarvittaessa valtion matkustussäännön mukaiset matkalaskussa vaadittavat tiedot
- tiedot muista kuin edellä mainituista kuluista
- alkuperäiset tositteet korvattavista kuluista

Korvauslaskuun voidaan sisällyttää useampaa lasta koskevat palkkiot ja kulut. Tällöin edustaja antaa jokaisesta edustamastaan lapsesta erillisen luotettavan selvityksen edustamiseen käytetystä ajasta sekä edustamisesta aiheutuneista kuluista. Selvityksestä tulee käydä ilmi tapaamisen ajankohta, tapaamiseen osallistuneiden henkilöiden nimet sekä tapaamisen aihe. Haettavan palkkion kokonaissummaa laskettaessa korvattava aika pyöristetään lähimpään 15 minuuttiin.

Laskun kuluerittelyyn on liitettävä tositteet tai muu asiakirja, jonka perusteella kulut voidaan todentaa. Kuhunkin laskutettavaan toimeen liittyvät kulut tulee sisällyttää samaan laskuun. Puhelinkulut korvataan tositteen perusteella tai palveluntuottajan taksan mukaisina (esimerkiksi laskukopio, josta taksa ilmenee, on liitettävä laskuun). Internetin käyttökuluista ja posti- ja toimituskuluista on liitettävä tositteet laskulle. Kaikki matkakulujen kuitit on liitettävä matkalaskuun silloin, kun tosite on ollut saatavilla. Edustajan on liitettävä laskuun työnantajan todistus ja palkkalaskelma ansionmenetyksestä. Yrittäjänä toimivan edustajan on annettava ansionmenetyksestä muu luotettava selvitys.

Mikäli kustannukset jakaantuvat Maahanmuuttoviraston ja KEHA-keskuksen välille, tulee viranomaisille toimittaa tarkka selvitys kulun jakautumisesta ja liittää mukaan tosite.

10. Edustajatoiminnan ohjaus, suunnittelu ja valvonta

Maahanmuuttovirasto vastaa edustajatoiminnan ohjauksesta, suunnittelusta ja valvonnasta sekä edustajien koulutuksesta 39 a §:n mukaisesti. Vastaanottokeskus, jonka asiakkaaksi lapsi on rekisteröity, vastaa edustajatoiminnan käytännön hallinnoinnista.

Elinvoimakeskukset vastaavat edustajatoiminnan ohjauksesta, suunnittelusta ja valvonnasta sekä edustajien koulutuksesta oleskeluluvan ja kotikunnan saaneiden lasten osalta kotoutumislain 36 §:n mukaisesti.

10.1 Vastaanottolain mukainen edustajatoiminnan hallinnointi

Edustajatoiminnan hallinnoinnilla tarkoitetaan edustajatoiminnan ohjausta, suunnittelua, valvontaa, edustajien kouluttamista sekä käytännön edustajatoiminnan hallinnointia.

Maahanmuuttovirasto vastaa vastaanottolain mukaisesta edustajatoiminnan ohjauksesta, suunnittelusta ja valvonnasta sekä edustajien koulutuksesta. Ohjaus sisältää esimerkiksi edustajille suunnattujen ohjeiden laatimista ja neuvonnan tarjoamista edustajan tehtävään liittyvissä kysymyksissä. Maahanmuuttovirasto vastaa myös siitä, että edustajille on tarjolla heidän osaamistarpeitaan vastaavaa perus- ja jatkokoulutusta, jotta edustajilla on riittävä osaaminen tehtävän hoitamiseksi lapsen ollessa vastaanottojärjestelmässä.

Edustajatoiminnan suunnitteluun kuuluu sen seuraaminen, että eri alueilla on riittävästi tehtävään soveltuvia edustajia. Maahanmuuttovirasto ohjaa vastaanottokeskuksia edustajien hakemisessa ja tarvittaessa huolehtii uusien edustajien hankkimisesta yhteistyössä vastaanottokeskusten ja elinvoimakeskusten kanssa, erityisesti laajamittaisen maahantulon yhteydessä.

Edustajatoiminnan valvontaan kuuluu edustajien toiminnassa oleviin mahdollisiin epäkohtiin puuttuminen. Valvontatehtäviin sisältyy esimerkiksi edustajia koskevien selvityspyyntöjen ja kanteluiden käsittely, rikosrekisteriotteiden tarkistaminen sekä edustajan hakemista koskevien määräaikojen ja edustettavien lasten enimmäismäärien seuranta. Ensisijaisesti ristiriitatilanteet on pyrittävä selvittämään keskusteluilla.

Vastaanottokeskus, jonka asiakkaaksi lapsi on rekisteröity, vastaa edustajatoiminnan käytännön hallinnoinnista. Käytännön hallinnointiin kuuluvat esimerkiksi edustajan hakemiseen ja vapauttamiseen liittyvät tehtävät, edustajan perehdyttäminen tehtävään sekä edustajan tukeminen käytännön työssä. Vastaanottokeskus huolehtii tarvittaessa myös esimerkiksi tapaamistilojen ja tulkkipalveluiden järjestämisestä edustajan ja lapsen tapaamisia varten. Lisäksi vastaanottokeskus vastaa edustajaa koskevien tietojen kirjaamisesta ja päivittämisestä edustajarekisteriin.

10.2 Kotoutumislain mukainen edustajatoiminnan hallinnointi

Elinvoimakeskus ohjaa, suunnittelee ja valvoo edustajatoimintaa kotoutumislain 36 ja 55 §:n mukaisesti. Elinvoimakeskuksen valvonta koskee edustajatoimintaa oleskeluluvan ja kotikunnan saaneiden lasten edustajien osalta. Elinvoimakeskus valvoo edustajien työn asianmukaisuutta ja järjestää koulutusta edustajille, tiedottaa edustajia tarpeen mukaan ajankohtaisista asioista ja ohjaa edustajia kirjallisesti esimerkiksi ohjauskirjein sekä järjestää edustajille neuvontaa.

Elinvoimakeskus seuraa edustajien koulutuksiin osallistumista ja varmistaa, ettei edustajalla ole liian montaa edustettavaa hänen resursseihinsa nähden. Valvontatehtävä kattaa myös edustajien rikosrekisteriotteiden tarkistamisen. Elinvoimakeskus tekee tarvittaessa selvityspyyntöjä ja puutuu edustajien toiminnassa ilmeneviin puutteisiin sekä käsittelee edustajien toimintaa koskevat kantelut. Ensisijaisesti ristiriitatilanteet on pyrittävä selvittämään keskusteluilla perheryhmäkodin, hyvinvointialueen sosiaalityöntekijän, edustajan ja lapsen kesken. Jos ristiriitatilanteen selvittäminen ei onnistu keskustelun kautta, perheryhmäkoti, hyvinvointialue tai lapsi itse voivat tehdä elinvoimakeskukselle kantelun edustajan toiminnasta. Elinvoimakeskus voi pyytää kunnalta, Lupa- ja valvontavirastolta, hyvinvointialueelta, perheryhmäkodilta, Maahanmuuttovirastolta, vastaanottokeskukselta sekä edustajalta lisätietoa kantelun selvittämistä varten kotoutumislain 91 § mukaisesti.

Jos edustajan toiminnassa ilmenee epäkohtia, elinvoimakeskus voi ohjata edustajaa hoitamaan tehtävää asianmukaisesti. Tarvittaessa elinvoimakeskus voi esittää hyvinvointialueelle edustajan vapauttamista koskevan hakemuksen tekemistä.

Valvova elinvoimakeskus määräytyy edustajan edustaman lapsen asuinpaikkakunnan ja edustajuuden hakemisesta vastuussa olevan hyvinvointialueen mukaan siten, että

- Uudenmaan elinvoimakeskus vastaa Itä-Suomen, Kaakkois-Suomen, Päijät-Hämeen ja Uudenmaan alueilla asuvien lasten asioista,
- Sisä-Suomen elinvoimakeskus vastaa Kanta-Hämeen, Pirkanmaan, Keski-Suomen, Etelä-Pohjanmaan, Satakunnan, Varsinais-Suomen ja Ahvenanmaan alueella asuvien lasten asioista ja
- Pohjois-Suomen elinvoimakeskus vastaa Kainuun, Lapin, Keski-Pohjanmaan, Pohjanmaan ja Pohjois-Pohjanmaan alueilla asuvien lasten asioista.

Jos edustajalla on edustettavia usean elinvoimakeskuksen alueella, valvonnassa tehdään alueiden välistä yhteistyötä.

Elinvoimakeskuksen toiminnasta voi kannella työ- ja elinkeinoministeriölle, eduskunnan oikeusasiamiehelle, valtioneuvoston oikeuskanslerille sekä yhdenvertaisuusvaltuutetulle.

11. Liitteet

Liite 1: Oleskeluluvat ulkomaalaislaissa

Turvapaikka eli pakolaisasema 87 §.

Turvapaikka voidaan myöntää, mikäli henkilö on vaarassa joutua kotimaassaan ulkomaalaislain mukaisesti vainotuksi, eikä saa suojelua viranomaisilta tai pysty turvallisesti asumaan toisella alueella omassa maassaan.

Toissijainen suojelu 88 §.

Toissijaiseen suojeluun perustuva oleskelulupa voidaan myöntää, mikäli ulkomaalaislain mukainen vainon syy ei täyty, mutta henkilöä uhkaa kuolemanrangaistus tai teloitus, kidutus tai muu epäinhimillinen kohtelu tai rangaistus tai henkilön kotimaassa on käynnissä vakava aseellinen konflikti, joka aiheuttaa henkilökohtaisen vaaran hakijalle, eikä henkilö saa suojelua kotimaansa viranomaisilta tai kykene muuttamaan turvallisesti toiselle alueelle.

Yksilöllinen inhimillinen syy 52 §.

Mikäli turvapaikan tai toissijaisen suojelun myöntämisen kriteerit eivät täyty, Maahanmuutto- ja maahanmuuttopolitiikan tutkimuskeskus tutkii perusteet yksilöllisestä inhimillisestä syystä myönnettävälle oleskeluluvalle. Perusteena voi olla esimerkiksi vakava sairaus, johon henkilö ei saisi hoitoa kotimaassaan, lapsen asianmukaisesta vastaanotosta ei voida varmistua tai oleskeluluvan myöntämättä jättäminen olisi muusta painavasta syystä hakijalle kohtuutonta.

Ihmiskaupan uhrille myönnettävä oleskelulupa 52 a §.

Lupa voidaan myöntää, jos henkilön katsotaan joutuneen ihmiskaupan uhriksi, eikä häntä voida palauttaa kotimaahansa. Lupa voidaan myöntää, mikäli hakijan oleskelu on perusteltua ihmiskaupan esitutinnan tai tuomioistuinkäsittelyn vuoksi tai hakijan arvioidaan olevan erityisen haavoittuvassa asemassa. Hyväksikäyttö on voinut tapahtua kotimaassa, matkalla tai Suomessa. Uhriksi joutuneet tarvitsevat usein pitkäkestoista, moniammatillista apua, jotta he selviävät kokemuksistaan.

Tilapäinen oleskelulupa 51 §.

Mikäli muut perusteet oleskeluluvan myöntämiseksi eivät täyty, mutta henkilöä ei voida palauttaa kotimaahansa, hänelle voidaan myöntää tilapäinen oleskelulupa. Lupia myönnetään hyvin harvoin. Henkilöllä voi olla esimerkiksi vakava, tilapäinen terveysongelma tai paluu ei muusta syystä käytännössä ole mahdollista.

Tilapäinen suojelu Ukrainasta paenneille.

Tilapäinen suojelu perustuu EU:n tilapäisen suojelun direktiiviin. Tilapäinen suojelu on tarkoitettu Ukrainasta sotaa pakeneville henkilöille. Tilapäisen suojelun tarkoituksena on, että heille voidaan tarjota nopeasti väliaikaista suojelua.

Maahanmuuttovirasto
Migrationsverket
Finnish Immigration Service

KEHA-keskus

Ohje ilman huoltajaa Suomessa olevien
lasten edustajatoimintaan

ISBN 978-952-7624-18-0 (PDF) 2. Uudistettu painos

Maahanmuuttovirasto

Vastaanottopalveluiden osasto
vastaanottopalveluidenosasto@migri.fi
www.migri.fi

KEHA-keskus

Kotoutumisen ja kansainvälisen
rekrytoinnin palvelut
kotoutuminen@ely-keskus.fi
www.keha-keskus.fi